

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

MATEVŽ JAVORNIK

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**DRŽAVNE INTERVENCIJE V PRIMERU NESTABILNOSTI
BANČNEGA SISTEMA: PRIMERJAVA MED DRŽAVAMI**

Ljubljana, september 2010

MATEVŽ JAVORNIK

IZJAVA

Študent **Matevž Javornik** izjavljam, da sem avtor tega diplomskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom doc. dr. Mateja Marinča in da dovolim njegovo objavo na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 14. september 2010

Podpis: _____

KAZALO

UVOD	1
1 ZAKAJ SO BANKE POSEBNE.....	2
1.1 Kaj banke počnejo	2
1.2 Zakaj je lahko nestabilnost bank nevarna za državo	3
1.2.1 Pomen stabilnosti finančnega sistema (in vloga bank)	3
1.2.2 Stroški propada bančnega sistema.....	5
1.3 Finančna kriza 2007–2009	6
1.3.1 Dogodki na svetovnih finančnih trgih v času krize.....	6
1.3.2 Problemi, ki so prizadeli banke v času krize.....	7
2 DRŽAVNE INTERVENCIJE V PRIMERU BANČNE NESTABILNOSTI.....	8
2.1 Pravila (in posledice) učinkovitega dodeljevanja pomoči.....	10
2.1.1 Hitrost in natančna usmerjenost intervencij	10
2.1.2 Pomen informacijskih problemov	12
2.2 Ukrepi zagotavljanja likvidnosti	13
2.2.1 Posojila s strani centralne banke	13
2.2.2 Državne garancije (izplačani depoziti, pridobitev novih posojil, slaba sredstva banke).....	14
2.2.3 Odkup »okuženih« sredstev banke.....	18
2.3 Ukrepi zagotavljanja solventnosti	20
2.3.1 »Good bank/bad bank«.....	20
2.3.2 Dokapitalizacija.....	21
2.3.3 Nacionalizacija.....	23
3 OBLIKE POMOČI PO POSAMEZNIH DRŽAVH	24
3.1 Finska	24
3.2 Švedska.....	25
3.3 Danska.....	26
3.4 Islandija	26

3.5 Nizozemska	27
3.6 Belgija	28
3.7 Luksemburg.....	28
3.8 Španija.....	29
3.9 Francija.....	30
3.10 Italija.....	31
3.11 Nemčija	31
3.12 Velika Britanija	32
3.13 Združene države Amerike	33
3.14 Japonska	33
3.15 Avstralija.....	34
3.16 Slovenija.....	34
3.17 Primerjalna tabela	35
4 UGOTOVITVE	38
4.1 Pregled ukrepov.....	38
4.2 Implikacije za Slovenijo.....	43
Sklep.....	45
Literatura in viri	47

UVOD

Države so se v zadnjih letih soočale z mnogimi težavami, ki so prizadele bančne trge po svetu. Z željo po čim učinkovitejšem delovanju nacionalnih bančnih sistemov in ohranjanju stabilnosti finančnih trgov so nudile pomoči, ki so bankam omogočile izhod iz težavnih situacij. Zaradi splošnega pomanjkanja denarja in precejšnje mere nezaupanja, so se slabe razmere iz finančnih sistemov širile na ostale segmente gospodarstva. Kreditni krč, ki so ga ob veliki previdnosti in skrhanem zaupanju povzročile banke, je skoraj popolnoma zaustavil prenos sredstev v realni sektor, kar je povzročilo pomanjkanje investicij in umirjanje gospodarskega razvoja.

V nestanovitnem okolju so se morale vlade držav odločati za čim hitrejše posredovanje, s katerim so zaščitili vlagatelje, ohranjali zaupanje in poizkušali preprečiti, da bi načeloma zdrave institucije zaradi pomanjkanja likvidnosti pripeljali na rob propada. Pogosto so oblikovale kompleksne pakete pomoči, s katerimi so se celovito lotile prestrukturiranja najbolj prizadetih bančnih trgov. Na območju Evropske unije je dodeljevanje pomoči pod nadzorom Evropske komisije, ki želi s takšnim pregledom nad dogajanjem doseči kar največjo učinkovitost izpeljanih ukrepov, omejiti vpliv pomoči na razmerje konkurenčnosti institucij in preprečiti izkoriščanje dobronamernih vladnih potez s strani zasebnih interesov.

V diplomskem delu bom skušal opozoriti na pomen učinkovitega delovanja bančnega sistema in predstaviti možnosti, ki jih imajo na razpolago države v primeru nestabilnosti bančnega sistema. Cilj dela je ugotoviti, kako so se posamezne države spopadale s pretresi na bančnih trgih in kakšne intervencije so bile na razpolago za tovrstno posredovanje. Predstavljeni bodo osnovni ukrepi, in sicer v obliki različnih državnih garancij, odkupa okuženih sredstev, posojil, oblikovanja slabe banke, dokapitalizacije in nacionalizacije. Države so lahko tovrstne pomoči med seboj prepletale in oblikovale svoje strategije, s katerimi so se postavile v bran načetemu bančnemu poslovanju.

Diplomsko delo bom vsebinsko razdelil na štiri dele. V prvem delu bom skušal odgovoriti na vprašanje, zakaj so banke posebne in zakaj si prav one zaslužijo posebno obravnavo s strani državnih organov. Predstavljena bo njihova posebna vloga v družbi in na drugi strani stroški, ki bi jih država utrpela v primeru kolapsa nacionalnega bančnega sistema. Drugi del bo povzegal oblike državnih intervencij, s katerimi razpolagajo državni organi v primeru nestabilnosti na bančnih trgih. Ob tem bodo izpostavljene tudi slabosti, ki jih tovrstno vključevanje države prinaša, med katerimi bo izpostavljen predvsem negativen vpliv asimetričnih informacij. V tretjem delu bo sledil pregled konkretnih akcij, ki so jih države izpeljale v času finančne krize in so bile namenjene pomoči oziroma krepitvi aktivnosti na bančnih trgih. Le-te bodo v poglavju razdeljene na pomoči namenjene zagotavljanju likvidnosti in pomoči za krepitev solventnosti bank. V zaključnem delu pa bom predstavil še ugotovitve in analiziral zbrane podatke.

1 ZAKAJ SO BANKE POSEBNE

Osnovna definicija in vloga bank pri sooblikovanju gospodarstva nakazuje na dejstvo, da gre za institucije, ki se razlikujejo od ostalih finančnih in nefinančnih podjetij. Posebnost njihovega delovanja je predvsem ta, da se na trg vključujejo kot finančni posredniki, ki na eni strani zbirajo prihranke vlagateljev, katere kasneje kot prosta sredstva ponujajo investitorjem in s tem ustvarjajo denar (Bossone, 2000, str. 24, 25). Pri tem je Corrigan leta 1982 v svojem eseju predstavil tri ključne lastnosti, ki naj bi pomen bančne dejavnosti oddaljile od vloge ostalih podjetij v družbi (Carrigan, 1982):

- Banke ponujajo transakcijske račune, ki omogočajo zbiranje sredstev na vpogled in preprost prenos sredstev do tretje osebe.
- Z zbranimi sredstvi lahko banke preko odobrenih kreditov zagotavljajo dodatna likvidna sredstva za vse ostale institucije na trgih.
- V sodelovanju z državnimi institucijami pomagajo banke s svojimi operacijami sooblikovati denarno politiko.

Te značilnosti se med seboj dopolnjujejo ter tako oblikujejo razmerja, ki delajo banke posebne. Ob tem pa je potrebno izpostaviti še dejstvo, da so banke tiste finančne institucije, ki jih lahko nenadni navali komitentov brez opozorila pripeljejo pred rob prepada. Zaradi velikega števila zahtevkov za izplačilo depozitov, se bankam ob pomanjkanju likvidnih sredstev oteži njeno nadaljnje poslovanje. Se pravi, da so zelo občutljive na nenadne pretrese na finančnih trgih, pri katerih lahko tudi neutemeljeni sumi strank povzročijo velikanske stroške za banko.

V zadnjih letih so se določene stvari pri bankah spremenile. Tehnološki napredek, razširjeni mednarodni denarni trgi in številni inovativni finančni instrumenti kažejo na to, da so bančni depoziti in zmožnost zagotavljanja likvidnosti ostalim podjetjem le nekoliko izgubili na pomenu. Zaradi mnogih substitutov je udeležencem ponujena širša možnost izbire. Kljub vsemu pa imajo banke še vedno pomembno vlogo pri prenosu sredstev v gospodarstvo, opravljanju plačilnega prometa in ponudbi zavarovanih naložb v obliki depozitov. Ob tem so banke razvile še vrsto novih produktov, s katerimi ohranjajo svoj položaj na trgu. Poudariti pa je potrebno še to, da lahko le s popolnim zaupanjem v delovanje bančnega sistema pričakujemo celostno finančno stabilnost (Olson, 2006).

1.1 Kaj banke počnejo

Po osnovni opredelitvi banke na trgu nastopajo kot finančni posredniki, ki med seboj povezujejo gospodarske subjekte s finančnimi prihranki na eni in gospodarske subjekte s finančnim primanjkljajem na drugi strani. To izvajajo na način, da od posameznikov s finančnimi presežki zbirajo sredstva v obliki depozitov in jih nato največkrat preko posojil posredujejo investitorjem, ki dodatna finančna sredstva potrebujejo. Takšen način posredovanja ima pozitivne učinke tako za investitorje kot tudi za varčevalce. Slednji si na ta način zagotovijo relativno varno likvidno naložbo, ki jim bo prinašala konstantne donose,

investitorjem pa omogoča zagotavljanje potrebne količine sredstev za doseganje zastavljenih ciljev.

Zakaj pa je pravzaprav potrebno, da se v transakcijo vključi še finančni posrednik, ko pa bi lahko takšen prenos sredstev izpeljali zainteresirani stranki sami? Ugotovimo lahko, da se želje in potrebe varčevalcev ter investorjev po navadi ne dopolnjujejo. Varčevalci si želijo predvsem varne in likvidne naložbe, ki bi zagotavljale konstantne donose. Medtem ko so na drugi strani naložbe investorjev v večini primerov usmerjene v daljše časovno obdobje, ki ne zagotavlja potrebne likvidnosti za varčevalce. Donosi so lahko nepredvidljivi in po navadi zaostajajo za pričakovanji. Polega tega pa so stroški pridobivanja informacij o akterjih za obe vključeni strani relativno visoki (Dimovski & Gregorič, 2000, str. 4).

Finančni posredniki se v posel vključijo, ker želijo zmanjšati omenjene pomanjkljivosti trga in uskladiti interese. Bankam to uspe, saj so zaradi svoje organizacijske oblike in vloge v družbi sposobne izpeljati nekatere ključne naloge, ki vplivajo na učinkovitost prenosa privarčevanih sredstev v gospodarstvo. Te pa so (Beccalli, 2008, str. 64–69):

- transformacija sredstev:
 - preoblikovanje ročnosti sredstev,
 - preoblikovanje višine zneska sredstev,
 - preoblikovanje likvidnosti sredstev,
- zniževanje transakcijskih stroškov,
- zagotavljanje likvidnosti,
- odpravljanje problema asimetričnih informacij in moralnega hazarda.

Poleg funkcije posrednikov pa se v zadnjem času vse bolj posvečajo tudi drugim storitvam, s katerimi lahko vstopajo na nove trge in zagotavljajo celovite produkte za svoje uporabnike. Številne finančne inovacije so na finančnih trgih zaostriale konkurenco. Zaradi znižane profitabilnosti tradicionalnega bančništva so morale tovrstne banke svoje posle preusmeriti še na druga področja. Gre za posle povezane z zavarovalništvom, borznim posredništvom, upravljanjem premoženja in nekaterimi drugimi nebančnimi dejavnostmi. Le-ti zagotavljajo večje potencialne donose, s čimer pa se je tradicionalno bančništvo pomaknilo v drugi plan. Banke se tako iz zelo specializiranih finančnih institucij vse hitreje transformirajo v zelo univerzalne institucije, kjer lahko strankam na enem mestu ponudijo raznovrstne storitve. (Edwards & Mishkin, 1995, str. 30).

1.2 Zakaj je lahko nestabilnost bank nevarna za državo

1.2.1 Pomen stabilnosti finančnega sistema (in vloga bank)

Učinkovit in trden finančni sektor je pogoj za uspešno in razvijajoče se gospodarstvo. Zaradi tega je v času večjih pretresov na trgih stabilizacija finančnega sistema začetni korak k

zaustavitvi negativnega trenda rasti ter spodbujanju hitrejšega okrevanja gospodarstva. Države morajo v neprepičljivem finančnem sektorju oblikovati potrebne strategije za ponovno vzpostavitev zaupanja in stabilnosti ter razumno oblikovati pogoje za predvideno okrevanje gospodarstva.

Zaradi intenzivnega tehnološkega razvoja, povečanega števila finančnih transakcij, kompleksnosti novih finančnih instrumentov in številnih bolečih izkušenj iz preteklosti, je v zadnjih desetletjih ideja o vzdrževanju stabilnosti finančnega sistema pridobila dodatno pozornost pristojnih državnih institucij in družbe na sploh. Posamezne organizacije, ki so vpete v finančno okolje, so med seboj nerazdružljivo povezane, kar povečuje nevarnost systemskega tveganja. Polega tega pa se z mednarodno razvejanimi finančnimi trgi in korporacijami povečuje občutljivost negativnih vplivov na poslovanje bank v lokalnem okolju. Tako imajo lahko že majhne spremembe v nestanovitnih razmerah večji vpliv na nacionalno ekonomsko politiko in stabilnost finančnega sistema (Crockett, 1997, str. 7).

Po eni izmed definicij je stabilnost finančnega sistema pogojena tako s stabilnostjo samih finančnih institucij kot tudi posameznih finančnih trgov. Prvo pomeni, da institucije uživajo zadostno zaupanje, kar omogoča nemoteno izpolnjevanje pogodbeno določenih obveznosti brez večjih pomoči zunanjih sodelavcev. Seveda so občasne težave in izgube posameznih institucij del običajnega funkcioniranja finančnega sistema in kot take le dobro opozorilo ostalim udeležencem na trgu. Samo zaradi njihove posebne vloge v družbi jim ni smiselno nameniti neomejene podpore, če le-te ne kažejo potenciala, s katerim bi lahko upravičili dodeljene pomoči. Drug del definicije pa govori o stabilnosti trgov, ki morajo omogočiti transparenten prenos sredstev brez večjih nepredvidljivih nihanj v cenah, ki bi povzročile večje ekonomske škode (Crockett, 1997, str. 9-10).

Vprašamo pa se lahko, ali so vse finančne institucije, kot tudi ostala podjetja, enako občutljive na nenadne pretrese v okolju in ali njihove težave v podobni meri vplivajo na delovanje celotnega ekonomskega sistema? V ospredju sta predvsem dva razloga, ki kažeta na to, da največkrat prav banke potrebujejo posebno obravnavo v odnosu do njihovega vpliva na finančno stabilnost. Kot prvo so banke zaradi svoje osnovne funkcije zbiranja kratkoročnih depozitov in odobravanja dolgoročnih kreditov zelo izpostavljene nenadnim navalom na banke, kjer želijo komitenti zaradi nepredvidljivih razmer izplačila svojih depozitov. Do tega lahko pride zgolj zaradi splošnega nezaupanja in pretiranega strahu, ki pa v nekaterih primerih morda niti nima realne podlage. Takšno vedenje lahko za banke predstavlja velik strošek, saj morajo za poplačila zahtevkov prodajati nelikvidne naložbe po znižani ceni. Vse to pa v najslabšem primeru pripelje banko do nelikvidnosti ali celo nesolventnosti ter tako onemogoči njeno nadaljnjo pot. Takšen scenarij lahko v veliki meri vpliva na ostale akterje v panogi. Drugi razlog pa se nanaša na njihovo vlogo v plačilnem sistemu. Banke omogočajo nemoteno izvajanje transakcij in tako neposredno skrbijo za vodenje in upravljanje plačilnega sistema. V primeru težav posamezne banke se le-te prenesejo na poslovno povezane banke, kar lahko

povzroči nadaljnje slabšanje razmer. Vse to vpliva na kakovost plačilnega sistema, ki pa je osnova vsakega dobro razvitega gospodarstva (Crockett, 1997, str. 10).

Stabilnost finančnega sistema je povezana z zdravjem posameznih finančnih institucij, ki to celoto sestavljajo. V nestanovitnem okolju pomeni težava posamezne izmed njih potencialno nevarnost, ki se lahko prenese na ostale in tako zamaje suverenost sistema. V mnogih primerih lahko vpliva tudi na dejavnosti v realnem sektorju, kar se je v zadnji krizi tudi zgodilo. Ker predstavlja finančni in s tem tudi bančni sektor ključen sistem vsakega gospodarstva, saj omogoča preko posredovanja sredstev njegov nenehen razvoj, mora biti veliko pozornosti posvečene prav sodelovanju med različnimi nivoji gospodarstva. S tem bi lahko dosegli celovito stabilnost posamezne nacionalne in obenem mednarodne ekonomije.

1.2.2 Stroški propada bančnega sistema

Učinkovito delujoč bančni sektor predstavlja ključni element v vsaki ekonomiji. Zaradi tega državne centralne banke in nadzorne institucije namenjajo velik del sredstev analizam in načrtom, kako dodelati finančne regulative in okrepiti nadzor nad bankami. S tem želijo zmanjšati pogostost in intenziteto bodočih nihanj na trgu (Oliver de Jonghe, 2009, str. 34). Dolgoročna stabilnost bančnega sistema predvideva potrebno ekonomsko okolje, v katerem je zagotovljena učinkovita alokacija sredstev in posledično zahtevana gospodarska rast. V primeru resnejših pretresov na finančnih trgih se to lahko odrazi v znižani stopnji varčevanja in investicij, povečanih stroških države, večji brezposelnosti ter ne nazadnje upadu BDP-ja. Zaradi naštetega mora biti načrtovanje okolja, v katerem bo omogočeno zagotavljanje stabilnosti, ena izmed prioritarnih nalog vseh institucij, ki imajo možnost sooblikovanja in zaščite javnih interesov (Crockett, 1997, str. 33).

Bančne krize lahko povzročijo stroške za celotno gospodarstvo ali samo za posamezne segmente gospodarstva. Neposredni stroški bančnih kriz so povezani z zmanjšanjem premoženja posameznikov, ki so težavam bank neposredno izpostavljeni. Gre za delničarje posamezne banke in njene varčevalce, ki lahko ob težavah bank izgubijo del svojega premoženja. Poleg njih so neposredno prizadeti tudi ostali upniki, ki jim banka obveznosti ne bo sposobna v celoti izplačati. Največjo nevarnost pa predstavlja nezmožnost odobravanja novih kreditov potencialnim kreditojemalcem, ki zaradi pomanjkanja sredstev ne bodo sposobni opravljati tekočih poslov. Težave večih bank se odražajo v zmanjšani ponudbi denarja na trgu, ki lahko pripelje gospodarstvo v recesijo. Gospodinjstva in podjetja so zaradi tega pripravljena trošiti manj. Investicije so ob velikih težavah pri pridobivanju dodatnega denarja zmanjšane. Prav tako pa je zaradi pomanjkanja kapitala zmanjšana tudi skupna proizvodnja. Ob načetem zaupanju akterjev na bančnih trgih se pod vprašaj postavlja tudi nemoteno delovanje plačilnega sistema, ki pa je za vsako državo nujno potrebno. Vse to vpliva na učinkovitost delovanja gospodarstva, ki lahko brez neposrednih ukrepov države pripelje do precejšnjih skupnih stroškov (Hoggarth, Reis & Saporta, 2001, str. 9-10).

Tudi študije preteklih kriz v državah po svetu so pokazale, da lahko pretresi na posameznih bančnih trgih povzročijo velike stroške za celotno gospodarstvo. Ti so po navadi merjeni kot razlika med celotno proizvodnjo oziroma rastjo proizvodnje med bančno krizo in trendom proizvodnje pred krizo. Sicer se stroški od države do države in od krize do krize razlikujejo, a so v proučevanih primerih v povprečju dosegali od 15 do 20 % BDP-ja. Negativni vpliv krize pa je predvsem v razvijajočih državah veliko večji, če poleg bančne krize nastopi še valutna. Sicer pa podatki kažejo na to, da krize v razvitejših državah po navadi trajajo dlje kot v razvijajočih državah, kar lahko pogosto pomeni, da so tudi stroški v teh primerih višji (Hoggarth, Reis & Saporta, 2001, str. 31-32).

1.3 Finančna kriza 2007–2009

1.3.1 Dogodki na svetovnih finančnih trgih v času krize

Razloge za začetek finančne krize gre iskati v poku nepremičninskega balona predvsem na ameriškem trgu nepremičnin, ki ga je spodbudilo pretirano povpraševanje in skokovita rast cen nepremičnin v Združenih državah Amerike. V zadnjem desetletju so cene, ne samo v ZDA, ampak tudi ponekod v Evropi, strmo naraščale. Prekomerno povišanje cen v obdobju od leta 2000 do leta 2006 je posledica visokega povpraševanja po nepremičninah. Povečano zanimanje za nakup pa ima za sabo dva razloga, ki pa sta oba povezana z bančnimi krediti. Prvi razlog je velika količina poceni denarja, ki so ga lahko banke namenile za donosne naložbe v obliki hipotekarnih posojil in iz njih izvedenih finančnih instrumentov. Drugi, ki je morda še pomembnejši, pa je prelahkotno odobravanje predvsem drugorazrednih hipotekarnih kreditov. Se pravi kreditov, katerih posojilojemalci niso kreditno sposobni in dejansko niso zmožni vračati odobrene višine kredita v pogodbeno določenem roku (Klepec, 2008, str. 3).

Banke si z ocenjevanjem kreditne sposobnosti posojilojemalcev niso delale prav velikih skrbi. Veljalo je prepričanje, da je naložba v nepremičnine dokaj varna naložba, saj so cene le-teh v zadnjih desetletjih več ali manj le rasle. V takšni luči so banke načrtovale, da bodo lahko v primeru neplačevanja kreditnih obveznosti nepremičnine hitro prodale na trgu in si s tem poplačale svoje terjatve. Poleg tega pa so s sekuritizacijo in prodajo terjatev iz hipotekarnih posojil prenesle tveganje preko različnih posrednikov na ostale finančne institucije (Klepec, 2008 str. 5). Z netransparentnim pregledom nad vsebino samih instrumentov so jih nato kupovali naivni investitorji, med katerimi so bile številne finančne institucije po vsem svetu, številne evropske banke in celo posamezne centralne banke. Na ta način se je tveganje iz ameriškega okolja preneslo na širše svetovno območje in tako povečalo razsežnost in vpliv finančne krize (Štiblar, 2008, str. 1-2).

Sredi leta 2007 je v Združenih državah Amerike nastopil čas počasnega umirjanja gospodarske aktivnosti in prvi znaki resnejših težav na precenjenih finančnih trgih. V tem obdobju se je močno povečal delež neplačila obveznosti na področju drugorazrednih hipotekarnih posojil, kar pa je nakazalo na velik dvom glede dejanske vrednosti iz njih

izvedenih finančnih instrumentov. Zaradi presežne ponudbe nepremičnin in postopnega dvigovanja obrestnih mer so se začele razmere na ameriških finančnih trgih zaostrovati. Problemi so se začeli s prvimi odpisi izgub zaradi slabih drugorazrednih posojil, težavami različnih skladov, ki so se udeležili procesa listninjenja, in posameznih investitorjev, ki so tako oblikovane vrednostne papirje kupovali. Zaradi občutnejših sprememb so začele bonitetne agencije zniževati ocene iz hipotekarnih posojil izvedenih finančnih instrumentov, kar je povzročilo takojšnjo odprodajo večje količine le-teh pri institucionalnih investitorjih (Rant, 2008, str. 62). To je nekoliko zamajalo zaupanje v bančni sektor, saj ni bilo povsem jasno, kakšno je stanje ostalih bank, kar je močno vplivalo tudi na medsebojno zaupanje bank in likvidnost na medbančnem trgu (European commission, 2009, str. 9).

Spomladi leta 2008 so se s težavami srečale mnoge finančne institucije po svetu. Tako se je v ZDA v izgubah znašla Bear Stearns, v Evropi pa Northern Rock in Landesbank Sachsen (European commission, 2009, str. 9). Postopek zmanjševanja finančnega vzvoda, kot odziv bank na vse ostrejšje pogoje in težave v poslovanju, je na rob preživetja spravil tudi nekatere sistemsko pomembnejše banke. Ko je konec leta 2008 ameriška vlada pustila propasti eno izmed največjih investicijskih bank v ZDA, Lehman Brothers, je bil to jasen signal, da se razmere na finančnih trgih zaostrovajo. Pri tem so tudi poslovni partnerji utrpeli velikanske izgube in nezaupanje med bankami se je še hitreje širilo. Medbančno kreditiranje se je skoraj popolnoma ustavilo, kar je še povečalo ceno denarja. Kljub obilnim likvidnostnim sredstvom, posredovanih s strani centralnih bank, pa le-ta niso imela prave moči, da bi oživila popolnoma zamrznjen medbančni trg (Mrak, 2008, str. 72). Tako se je v tem obdobju že pojavila velika nevarnost kolapsa finančnega sistema, saj so se poleg že omenjenih bank v hudih težavah znašle še nekatere druge finančne institucije. Sledil je niz prevzemov, dokapitalizacij, preoblikovanj finančnih institucij in izrednih ukrepov za stabiliziranje finančnega sistema. Kriza se je iz ZDA preselila v Evropo in ostale razvijajoče se trge. Delovanje v takšnih razmerah je zelo načelo likvidnost in solventnost bank, predvsem pa je zavrlo delovanje institucij, ki so bile popolnoma odvisne od zunanjih virov financiranja. To je pomenilo, da se je posojilna aktivnost bank skoraj popolnoma ustavila, s čimer je finančna kriza posredno prehajala in vplivala na delovanje realnega gospodarstva. Zaradi vse večje razsežnosti krize so se morale v reševanje nastale situacije aktivneje vključiti države, ki naj bi s svojimi institucijami poskrbele za stabilizacijo razmer na svetovnih trgih (Rant, 2008, str. 63).

1.3.2 Problemi, ki so prizadeli banke v času krize

V času finančne krize se banke najpogosteje srečujejo s problemi likvidnosti in solventnosti. Zaradi zniževanja vrednosti tako novejših kot obstoječih finančnih naložb na aktivni strani bilance stanja se solventnost bank slabša. Poleg tega pa na ta način oblikovana aktiva ne omogoča sprotnega pokrivanja obveznosti na pasivni strani bilance, kar načinja likvidnost banke. Banke v takšni situaciji niso sposobne učinkovitega zagotavljanja svojih storitev in bi bile v primeru večjega števila zahtevkov po izplačilu vlog primorane sprožiti stečaj. Da pa bi se temu izognile, si morajo dodatna sredstva pridobiti na medbančnih trgih, ki pa so zaradi

velike negotovosti in strahu pred nevratilom kreditov, v veliki meri izpraznjeni. Redke banke, ki razpolagajo z viškom likvidnostnih sredstev, zaradi nezaupanja le-te raje nalagajo na račune pri centralnih bankah, pa čeprav po nižjih obrestnih merah kot bi jih dobili na medbančnem trgu. Tako so lahko v nekem obdobju centralne banke zadnji in edini posojilodajalec, ki zagotavlja poslovnim bankam potrebna sredstva za delovanje (Štiblar, 2008, str. 4). V takšnem okolju mora država preko svojih institucij bankam, ki kažejo dober potencial, omogočiti, da se vrnejo k svoji temeljni funkciji posredovanja sredstev od varčevalcev k investitorjem ter tako omejiti nadaljnjo širjenje krize v realni sektor.

Pomanjkanje sredstev in velika negotovost bank sta finančno krizo razširila v globalno gospodarsko krizo, ki je veliko držav po svetu popeljala v recesijo. Glavni razlog takšnih razmer je kreditni krč, ki je zavrl posojilno aktivnost med bankami ter tako onemogočil nadaljnjo posredovanje denarja v gospodarstvo. Kreditni oziroma posojilni krč po definiciji predstavlja ekonomsko stanje, v katerem se drastično zmanjša dostopnost do novih posojil in v katerem se zaostrijo pogoji za pridobitev financiranja. V takšnih razmerah se težave na strani bank prenesejo tudi na druge segmente, saj je za podjetja in posameznike izjemno težko pridobiti potreben kapital namenjen opravljanju tekočih poslov.

2 DRŽAVNE INTERVENCIJE V PRIMERU BANČNE NESTABILNOSTI

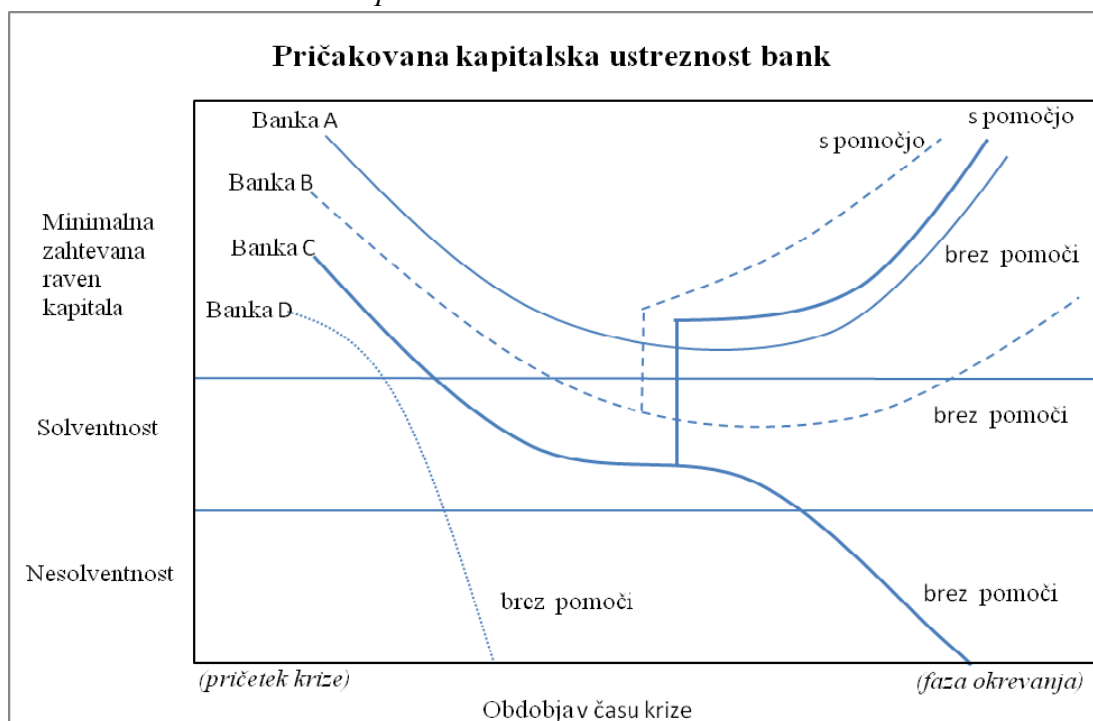
Če želimo celovito predstaviti izzive, s katerimi se ob dodeljevanju pomoči soočajo države v času finančne krize, moramo najprej odgovoriti na tri osnovna vprašanja, ki se nam ob tem porajajo. Ta pa so:

1. Kateri so ključni razlogi, ki upravičijo pomoči finančnim institucijam?
2. Kako izbrati finančne institucije, ki potrebujejo državno pomoč?
3. Kakšne oblike pomoči izbrati in kako najučinkoviteje ukrepati?

V primeru obsežnih državnih intervencij namenjenih bankam, se kot prvo postavlja vprašanje, zakaj je pravzaprav smiselno pomagati propadajočemu bančnemu sistemu, ko pa bi ga lahko preprosto pustili propasti in se s tem izognili nepotrebnemu zapravljanju davkoplačevalskega denarja? Stvar seveda ni tako preprosta in zahteva nekoliko več previdnosti. V kriznih razmerah so določene banke tako oslABLJENE, da niso sposobne izvajati niti svoje temeljne funkcije. Tako tudi ne morejo poravnati tekočih obveznosti, ki bi omogočale njihovo nemoteno poslovanje. Vse to posredno vpliva na ostale dele gospodarstva in za seboj v brezizhoden položaj potegne tudi večji del realnega sektorja, kar lahko pripelje do globoke recesije. Državne intervencije tako niso le odraz favoriziranja in naklonjenosti države finančnemu sektorju, ampak kažejo na pomembnost stabilnosti sistemsko pomembnih bank. Z nacionalnogospodarskega vidika je njihovo reševanje s strani države in pristojnih institucij cenejše, kot bi bili skupni stroški globoke gospodarske krize, v katero bi zašli ob nekontroliranem propadanju bančnega sistema (Mrak, 2008, str. 78).

Vse močnejši pritiski na delovanje oslabiljenega finančnega sistema so sprožili vrsto intervencij centralnih bank in držav po vsem svetu. V tem koraku se pojavi vprašanje, katere finančne institucije si zaslužijo dodatno pozornost, in katere banke so tiste, ki so upravičeno deležne državnih pomoči? Kot enega izmed kriterijev bi lahko uporabili proučitev posledice, ki bi jih imel propad posamezne banke na sistemsko tveganje in verjetnost nadaljnjega domino efekta. Potrebno se je osredotočiti predvsem na vlogo bank na finančnih trgih ob vpetosti v ekonomski sistem in potencial, ki bi ga lahko izkoristile v normalnih okoliščinah. Smiselno je ločiti med bankami, ki so v težavah zgolj zaradi vsesplošnega slabega stanja na finančnih trgih, ter bankami, ki so že pred krizo kazale znake neučinkovitega upravljanja in bi jih bilo najverjetneje potrebno celovito prestrukturirati oziroma celo likvidirati.

Slika 1: Pričakovana kapitalska ustreznost štirih različnih bank v času krize

Vir: C. Enoch, G. Garcia & V. Sundararajan, *Recapitalizing banks with public funds*, 2001, str. 72.

Slika 1 predstavlja različna stanja bank, s katerimi se država sooča pri odločanju o razdeljevanju pomoči. Najslabše stanje prikazuje banka D, ki pričakuje strmo pot k nesolventnosti. V takšnem primeru so kakršne koli pomoči največkrat nesmiselne, saj kljub dodatnemu kapitalu banka ni več sposobna učinkovito organizirati poslovanja na dolgi rok. Bolj smiselno je poplačati varčevalce in izvesti odprodajo sredstev, kot pa nalagati denar brez zelenega učinka za banko. Za banki B in C pa je že potrebno proučiti opcije o vplivu neposrednih državnih pomoči. Obe banki sta pod minimalno zahtevano stopnjo kapitala, a se pričakuje, da bi v primeru pomoči bili sposobni izboljšati svojo kapitalsko ustreznost. Na dolgi rok bi banka B tudi brez intervencije ponovno dosegla zahtevane stopnje, medtem ko bi banka C zabredla v še večje težave in globoko nesolventnost. Banka A pa klub pretresom v obeh primerih ostaja nad zahtevanim nivojem kapitala. Dilema tako ostaja le v primerih B in

C. Če država oceni, da je na trgu že tako ali tako preveč bank, in da nobena izmed njiju ni sistemsko pomembna, se lahko odloči, da zapre kar obe. Če ugotovi prenasičenost bančnega trga, a kljub temu želi s pomočjo eni ohraniti potrebno konkurenco med bankami, se odloči za ohranitev močnejše banke B, banko C pa pusti zapreti. V primeru spoznanja, da pa sta obe banki dovolj pomembni, pa se lahko odloči tudi za ohranitev obeh (Enoch, Garcia & Sundararajan, 2001, str. 71-72).

Glavni cilj tovrstnih akcij je pomoč pri stabilizaciji in ponovni oživitvi kreditnih trgov, ki v največji meri omogočajo zeleno stopnjo gospodarske rasti. A tega ni mogoče doseči brez predhodne ponovne vzpostavitve vsesplošnega zaupanja v bančni sistem, ki je bilo zaradi nepredvidljivih nihanj in bankrota številnih bank v preteklosti dodobra načeto. Za vzpostavitev takšnega stanja morajo biti državne pomoči usmerjene predvsem na tri ključna področja, ki preko učinkovito izpeljanih projektov omogočajo doseg zastavljenega cilja in že delno odgovarjajo na tretje zastavljeno vprašanje, katerega pa se bomo podrobneje lotili v nadaljevanju ob predstavitvi konkretnih ukrepov. Omenjena področja priporočljivih ukrepov pa so (International Monetary Fund, 2009, str. 117):

- z zagotavljanjem potrebnih likvidnostnih sredstev in odobrenih garancij je potrebno oživiti kreditne tokove in obrniti negativen trend razvoja finančnih trgov,
- bančne bilance je potrebno rešiti okuženih, ničvrednih sredstev,
- dobro stoječe dele bank je priporočljivo prestrukturirati in dokapitalizirati, medtem ko se je ostalih delov potrebno rešiti.

2.1 Pravila (in posledice) učinkovitega dodeljevanja pomoči

V času težkih razmer na globalnih trgih, pomanjkanja zaupanja in oteženem dostopu do denarja morajo države s sistematičnim pristopom težiti k spremembi negativnih trendov in se resneje vključiti v proces omejevanja posledic krize. Če želijo, da bodo izpeljani ukrepi dosegli pričakovane učinke, morajo le-ti izpolnjevati določene pogoje, ki omogočajo prenos pozitivnih tokov na vse nivoje gospodarstva. Lastnosti kvalitetnih ukrepov pomoči morajo biti (Evropska unija, 2008, str. 10):

- dobro usmerjeni, da se lahko učinkovito doseže cilj reševanja resne motnje gospodarstva,
- sorazmerni z zadevnim izzivom in ne smejo presežati tega, kar je potrebno za to, da se doseže zahtevan učinek,
- oblikovani na način, ki omogoča čim boljše omejitev negativnih učinkov na konkurente, druge sektorje in druge države članice.

2.1.1 Hitrost in natančna usmerjenost intervencij

Ukrepi morajo biti dovolj obširni, sistemsko naravnani, časovno usklajeni in usmerjeni na ključna področja, ki bi lahko odpravila najpomembnejše vzroke nadaljnjega poglobljanja finančne krize. Če želijo države obrniti negativen trend rasti, morajo poskrbeti za ponovno

oživitev kreditnih tokov, locirati in odpraviti težave s slabimi sredstvi v bankah in ponovno izboljšati kapitalno stabilnost podjetij. Izkušnje iz preteklih finančnih kriz kažejo, da morajo biti intervencije odločne in dovolj zgodnje, da tako hitreje normalizirajo stanje na trgih (International Monetary Fund, 2008, str. 50).

Vse sile ter načini zagotavljanja globalne finančne stabilnosti morajo biti usklajeni med državami oziroma med skupinami držav. Tako na primer v poteku odziva Evropske unije na trenutne razmere v svetu vse vajeti v rokah drži Evropska komisija. Ta na podlagi mnenj vseh članic evropske skupnosti s svojimi odločitvami oblikuje enotno politiko boja zoper nestabilnost na globalnih trgih. Medtem ko se lahko posamezne akcije od države do države razlikujejo glede na njihovo prepričanje o vplivu krize na različna ekonomska področja, pa skupna koordinacija začetnih ukrepov pozitivno vpliva na porast zaupanja na trgu in zmanjšuje dodatne negativne učinke, ki jih imajo samosvoje odločitve posamezne države na ostale akterje na mednarodnem trgu. Oblasti morajo zagotoviti hiter odziv na nadaljnje pritiske na trgih in predvsem preko hitrega zaznavanja potencialnih nevarnosti omejiti obsežne sistemske posledice. Brez tako oblikovane koordinacije je proces prilagoditve daljši in bolj boleč (International Monetary Fund, 2008, str. 50).

Sprejeti ukrepi morajo nadaljevati vizijo razvoja finančnih trgov, ki so zanesljivi, konkurenčni in učinkoviti. Obdobje sprememb predstavlja priložnost za ponovno proučitev mednarodnega finančno-stabilnostnega okvira v smislu reguliranja finančnega sektorja in krepitve nadzora nad njim. Pretekli dogodki so opozorili na to, da se je potrebno osredotočiti na finančne aktivnosti, ki se izvajajo na trgu, bolj kot na vrsto posrednikov, ki na trgu nastopajo. Projekti za učinkovitejše in tesnejše mednarodno sodelovanje med nadzorniki, regulatorji in centralnimi bankam, so zato nujno potrebni (International Monetary Fund, 2008, str. 50).

Kljub temu, da so obsežne državne pomoči več kot potrebne za stabilizacijo trenutnih razmer, pa je potrebno poudariti tudi to, da gre v večini primerov zgolj začasne intervencije, ki skušajo obenem tudi minimizirati uporabljene davkoplačevalske izdatke. Likvidnostna sredstva v banko ne smejo biti posredovana nenadzorovano, v smislu odpravljanja prihajajočih likvidnostnih težav, ampak morajo biti usmerjena v konkretne projekte, saj lahko le na ta način izpolnijo zelene cilje. Izogniti se je potrebno izkoriščanju javnega denarja za uresničevanje zasebnih interesov (Landier & Ueda 2009, str. 21), zato morajo biti naloge jasno določene in izpeljane na transparenten način. Odgovornost državnega posredovanja do vseh vključenih akterjev je zelo pomembna. Pogoj smiselnosti vsake intervencije je ponuditi oporo oslavljenim, a še vedno vitalnim institucijam in jim pomagati vrniti se na nivo, ki so ga dosegale pred pričetkom krize. Pri tem pa je potrebno nekaj še posebej izpostaviti. Zaradi številnih nasprotujočih si interesov in slabih namer so odgovorne institucije dolžne zagotoviti mehanizme, ki bodo omejevali vpliv asimetričnih informacij (problem moralnega hazarda in napačne izbire) in višino potrošenega davkoplačevalskega denarja.

2.1.2 Pomen informacijskih problemov

Čeprav je obsežna državna pomoč bankam velikokrat dobrodošla pri zaščiti varčevalcev in večjim navalom na banke, pa obenem povzroči nekatere negativne posledice, ki krhajo dolgoročno stabilnost bančnega poslovanja. Neracionalne odločitve lahko vodijo do asimetrije informacij in izkoriščanja naklonjenosti države s strani zasebnih interesov. Največjo nevarnost tovrstnih državnih intervencij predstavlja problem moralnega hazarda. Le-ta kaže pomembno značilnost državnih oblik zavarovanja bank, saj so banke v primeru visoke stopnje pomoči pripravljene sprejemati odločitve, ki jih na popolnoma prostem trgu najverjetneje ne bi. Moralni hazard je pomemben faktor pri odločanju držav o razporejanju pomoči, saj posredno vpliva na mnogo poslovnih odločitev, ki lahko navsezadnje povzročijo več škode kot koristi. V primeru državnih ukrepov namenjenih zaščiti depozitov je varčevalcem zagotovljeno, da tudi v slučaju propada določene banke sami ne bodo utrpeli nikakršnih izgub. Zato tudi niso pripravljene spremljati dogajanj na finančnih trgih, izvajati preventivnih akcij in zahtevati izplačil depozitov v primeru visoko tveganih odločitev banke (Lee & Shin, 2006, str. 4). Banke si lahko tako brez resnejših kratkoročnih posledic privoščijo izpostavljenost večjemu tveganju v pričakovanju višjih potencialnih donosov v prihodnosti.

Poleg omenjenega izziva pa se v podobnih okoliščinah pojavi še problem napačne izbire, ki kot posledica asimetričnih informacij prav tako vpliva na učinkovitost poslovanja bank. Posamezniki, ki bi najverjetneje dodatno spodbudili negativen izid, pred katerim pa so banke z državnimi intervencijami zavarovane (bankrot banke), so tudi tisti, ki si najbolj želijo izkoristiti prednosti tovrstnega zavarovanja. Ker varčevalcem ni v interesu nadzorovati dogajanja v bankah, so tveganju naklonjeni podjetniki zainteresirani za vstop v bančne posle, v smislu pridobivanja novih kreditov. Zavedajo se, da bodo v takšnih razmerah lažje pridobili bolj tvegane posle, kot bi jih sicer. To pa za banke pomeni, da imajo večjo verjetnost izbrati nezanesljive posojilojemalce (Mishkin, 1996, str. 8-9).

Ugotovimo lahko, da problem asimetričnih informacij ni enakomerno razporejen med vsemi bankami. Določene banke, po navadi največje in najpomembnejše, so veliko bolj izpostavljene izkoriščanju njenega položaja na trgu, saj naj bi za njih veljala fraza »too big to fail«. Ker bi propad zelo velike banke pomenil velik vpliv na stabilnost celotnega sistema, si bančni regulatorji ne smejo privoščiti tovrstnih zapletov in nepričakovanih izgub, ki bi jih utrpeli varčevalci. Kot smo videli med finančno krizo 2007–2009 je propad investicijske banke Lehman Brothers, ki ji država ni bila pripravljena pomagati, pomenil pričetek resnejšega padanja tečajev na finančnih trgih. Tovrstne poteze kažejo tudi na to, da država ni dolžna v vsakem slučaju zagotavljati neomejene pomoči in kot take predstavljajo opozorilo vsem ostalim bankam. Te morajo predvsem same s svojim upravljanjem poskrbeti, da se bodo v kriznih situacijah znale brez pretirane dodatne pomoči izvleči iz težav.

Največji problem razmišljanja na način, da je določena banka prevelika za propad, se kaže v tem, da takšna logika spodbuja interese izkoriščanja moralnega hazarda predvsem pri velikih

bankah. Le-te pa s svojim položajem vplivajo tudi na ostale akterje v panogi. Zaradi nikakršne kontrole s strani komitentov in slabega nadzora odgovornih institucij lahko velike banke sprejemajo bolj tvegane odločitve. S tem povečujejo verjetnost pretresov na finančnih trgih, ki se lahko verižno prenesejo tudi na druge člene bančnega sistema. Teorijo potrjujejo tudi konkretni primeri raziskav, ki kažejo, da so večje banke v ZDA pripravljene odobravati bolj tvegana posojila kot manjše. Glede na zapisano bi lahko sklepali, da politika preveliki za propad favorizira velike bančne institucije, izkrivlja konkurenco in je nepravilna do manjših bank. Večje banke imajo konkurenčno prednost pred manjšimi, saj naj bi bila, predvsem v glavih potencialnih varčevalcev, sredstva njihovih vlagateljev v večji meri zaščitena s strani države (Mishkin, 1996, str. 9).

2.2 Ukrepi zagotavljanja likvidnosti

2.2.1 Posojila s strani centralne banke

Centralne banke (CB) pri reševanju kriznih razmer na finančnih trgih največkrat nastopajo kot posojilodajalec v skrajni sili (angl. *LOLR - lender of last resort*) na način, da pomagajo nacionalnemu bančnemu sistemu pri zagotavljanju dodatnih likvidnostnih sredstev. Nelikvidnost bančnega sistema se lahko pojavi na treh nivojih. Kot kratkoročne likvidnostne težave pri poslovanju banke, resnejše in trajnejše težave z nelikvidnostjo posamezne banke ter izpostavljenost celotnega bančnega sektorja sistemskim likvidnostnim težavam (Cecchetti & Disyatat, 2009, str. 2-3). V splošnem povečanem povpraševanju po dodatnih sredstvih centralna banka največkrat odgovori z zagotavljanjem dodatnih posojil na finančnih trgih. Te so lahko namenjene samo določeni ogroženi instituciji ali pa so ponujene celotnemu trgu, pri čemer se pričakuje, da bo trg sam prerazporedil sredstva do tistih udeležencev, ki jih najbolj potrebujejo.

Če prihaja v bankah do kratkoročnih likvidnostnih težav pomeni, da je pomanjkanje sredstev spodbujeno zaradi neučinkovite alokacije znotraj samega bančnega sistema, kjer na trgu zaradi kratkotrajnih pretresov in pomanjkanja rezerv določene institucije zabredejo v težave. CB se lahko vključi v pomoč z neposrednim zagotavljanjem likvidnosti. Prav zaradi največkrat kratkoročne narave omenjenih težav, so tovrstne likvidnostne pomoči namenjene zgolj za krajše časovno obdobje, največkrat le čez noč. Tovrstne pomoči so pogojene tudi z višjimi obrestnimi merami in pridobljenimi kvalitetskimi zavarovanji, saj želijo spodbuditi banke, da si v podobnih primerih poskušajo same zagotoviti sredstva na trgu (Cecchetti & Disyatat, 2009, str. 5-6).

Pri trajnem pomanjkanju likvidnosti določene banke, je kot opravičilo odobrene pomoči CB izpostavljeno dejstvo, da lahko težave banke pomenijo posledično krizo celotnega bančnega sistema. Pojavi se vprašanje, ali naj CB uporabi svojo avtoriteto, da s potrebnim posojilom zaščitijo posamezno institucijo. Vsakršna dodatna posojila CB lahko za njo pomenita izpostavljanje dodatnemu kreditnemu tveganju. V primerih, ko je izčrpana večina kvalitetskih

sredstev, ki bi jih lahko posamezne banke uporabile za zavarovanje novih kreditov, bi lahko bilo prelahkotno odobravanje posojil s strani CB zelo nevarno. Posojila v tovrstnih primerih naj bi bila odobrena zgolj kot nekakšno prehodna intervencija, v kateri se pričakuje nadaljnje resnejše prestrukturiranje dotične banke s strani privatnih investitorjev ali s strani države. Tako se CB nekako zavarujejo in izognejo večjim finančnim izgubam, ki bi jih lahko utrpele. Ključni faktor pri odločanju o obsegu in količini potrebnih posojil banki z resnimi likvidnostnimi težavami je dejstvo, do kakšne mere je CB sposobna absorbirati potencialne izgube. V tem kontekstu je trenutna finančna kriza pokazala na precejšnjo omejenost sredstev, s katerimi je možno razpolagati (Cecchetti & Disyatat, 2009, str. 6-7).

Glavni cilj centralnih bank pri odpravljanju sistemske nelikvidnosti je pomoč pri ponovnem zagotavljanju kvalitetnih likvidnostnih sredstev v bankah in pri ponovni oživitvi vloge zasebnega sektorja v procesu posredovanja sredstev. V tradicionalnih razpravah je vloga posojilodajalca v skrajni sili predvsem osvežitev in okrepitev bilanc posamezne banke. V primeru sistemske razvejane krize pa je glavna vloga centralne banke mnogo širša in usmerjena predvsem k spodbujanju institucij ter boljšemu medsebojnemu sodelovanju na posameznih trgih. Da bi bila negotovost finančnih posrednikov čim manjša, morajo CB zagotoviti daljšo ročnosti odobrenih posojil. Poleg tega pa bi bilo v takšnih primerih morda dobro tudi nekoliko razširiti mrežo institucij, s katerimi CB opravlja transakcije. Le na ta način bi lahko z intervencijami dosegli institucije, ki so morda pomoči najbolj potrebne (Cecchetti & Disyatat, 2009, str. 7-8).

Zaradi obsežne aktivnosti bank in njihove vpetosti v mednarodno okolje, se je izjemno povečal tudi potencialni obseg pomoči. Velikokrat samo sredstva CB ne zadoščajo za pokrivanje nastalih izgub. Kar pa poleg akcij CB zahteva še dopolnilne ukrepe s strani ostalih državnih organov. Kot je razvidno iz primera Islandije v finančni krizi, so v nekaterih primerih potrebna celo sredstva, ki presegajo zmožnosti posamezne države, da sama poskrbi za stabilizacijo finančnega sistema. Omejitve CB kot posojilodajalca v skrajni sili se tako pokažejo pri sistemski nelikvidnosti, kjer se zaradi kompleksnih problemov v krizi znajdejo skoraj vse finančne institucije na trgu. Odpravljanje takšnih težav zahteva aktivacijo velike količine sredstev in uporabo vseh oblik intervencij. Že samo obstoj posojil CB pa ima določen pomirjujoč vpliv na stabilnost finančnih trgov, predvsem zaradi enakopravne obravnave, ki jo tovrstna pomoč omogoča (Cecchetti & Disyatat, 2009, str. 6-7).

2.2.2 Državne garancije (izplačani depoziti, pridobitev novih posojil, slaba sredstva banke)

Garancije za izplačila depozitov

Države, ki se želijo izogniti nenadnim navalom na banke, se morajo odzvati z oblikovanjem oziroma povišanjem zneskov garancij za izplačila depozitov. To pomeni, da je država pripravljena jamčiti za večji del prihrankov, ki jih v bankah hranijo varčevalci. S tem želijo

povrniti zaupanje v finančni sistem, saj varčevalcem tudi v primeru bankrota banke zagotovijo izplačilo privarčevanih sredstev. Prvi uradni sistem za nacionalno zavarovanje bančnih vlog je bil predstavljen leta 1934 v ZDA, z namenom preprečitve obsežnega navala na banke v času velike svetovne depresije. V sedemdesetih letih pa se je začel opaznejši razvoj tovrstnih jamstvenih shem tudi izven meja ZDA. Večina razvijajočih držav je tako sprejela zakone, ki so ščitili vlagatelje. Leta 1994 je novo nastajajoči enotni trg Evropske unije sprejel standard, ki je zahteval potrebno varnost bančnih vlog. Podobna ravnanja pa je kasneje spodbudil še Mednarodni denarni sklad, ki je omenjeno obliko zavarovanj podprl v kodeksu najboljših praks (Demirguc-Kunt & Detragiache, 1999, str. 2).

Glavni funkciji tovrstnega ukrepanja države sta predvsem dve. Kot prvo, takšen način poenostavi možnost zaprtja posamezne banke. Zaradi zavarovanih vlog varčevalcev omeji socialne posledice, ki bi jih tako zaprtje imelo. Če želi država to doseči, mora zagotoviti popolno pokritje manjših depozitov in delno pokritje večjih do vnaprej določene meje. Druga lastnost zavarovanja depozitov, ki pa je morda še pomembnejša od prve, pa je, da prepreči naval na banke. Da bi tega v celoti preprečila, mora zagotoviti popolno zavarovanje za prav vse depozite v bankah. Pri tem morajo biti le-ti izplačani v čim krajšem roku, najbolje že naslednji delovni dan (Goodhart, 2008, str. 2). Slednje je še posebej pomembno v času, ko zaupanje komitentov v bančni sektor hitro pada in nenadne krizne razmere na trgih upočasnijo njegovo ustaljeno delovanje. Ob teh dejstvih mora posamezna država oblikovati svoje prioritete, ki bodo na koncu vplivale na oblikovanje nacionalne sheme zavarovanj depozitov.

Države z razširitvijo in razvojem novih depozitnih jamstev neposredno ne vplivajo na odpravo temeljnih razlogov pomanjkanja zaupanja v bančne trge. Pomagajo pa pri omejitvi nadaljnega širjenja nezaupanja in s tem državam zagotavljajo dodaten čas za pripravo ostalih ukrepov (Schich, 2008, str. 1). Poleg tega pa ob sami izvedbi ukrepa le-ta za državo ne predstavlja velikih stroškov. Opozoriti pa je potrebno, da gre za potencialne izdatke, ki bi lahko ob nadaljnjem poglobljanju krize predstavljali resnejšo nevarnost za države.

Mnogi kot velik problem neomejenega jamstva vseh depozitov izpostavljajo možnost izkoriščanja dobronamernih potez države in s tem pojav moralnega hazarda. Varčevalci nimajo interesa spremljati poslovanja banke, v kolikor jim je zagotovljeno popolno kritje njihovih prihrankov. To lahko banke izkoristijo z bolj tveganimi odločitvami. Zavedajo se, da v primeru težav same ne bodo imele posebnih stroškov v povezavi z izplačilom depozitov. (Demirguc-Kunt & Detragiache, 1999, str. 3) A v obdobju med krizo vlade ob povišanju zavarovanj ne smejo preveč razmišljati o moralnem hazardu, saj je v težkih situacijah ohranitev zaupanja v prvem planu. Države morajo predvsem z natančnimi pogoji sodelovanja in definiranim končnim rokom veljavnosti jamstev težiti k večji učinkovitosti izpeljanega ukrepa. Pomembno pa je tudi to, da s svojimi odločitvami ne vplivajo na konkurenčnost ostalih oblik varčevanja in finančnih institucij, ki niso deležne omenjenih zavarovanj. Največji problem lahko predstavlja prav zmotno razmišljanje, da bodo države, ki so se že

enkrat odločile za povišanje višine zavarovanj depozitov, tudi v prihodnje pomagale preživeti bankam, ki bodo zaradi krize zabredle v težave (Schich, 2008, str. 1).

Poroštva za pridobitev dodatnih sredstev

S poroštvom se država kot porok zaveže, da bo v primeru neplačila obveznosti s strani dolžnika (banke) sama poskrbela za izpolnitev zapadle obveznosti. S takšnim vključevanjem države le-ta zaradi povišanja bonitete bankam olajša in poceni pridobivanje sredstev na medbančnem trgu. Do tovrstnih poroštev so upravičene banke, ki zaradi učinkov finančne krize same niso sposobne izpeljati transakcij zadolževanja na medbančnih trgih, s katerimi bi si zagotovile sredstva potrebna za pokrivanje zapadlih obveznosti. Zaradi razvrednotene aktive pa tudi nimajo primernih sredstev, s katerimi bi lahko zavarovale svoje kredite.

Tovrstne aktivnosti so mednarodno usklajene in v času krize predstavljajo precejšen delež pri pridobivanju dodatnih sredstev bank. Te so v zameno za prejeto pomoč dolžne plačati določeno provizijo. Kot zanimivost lahko omenim, da je bilo do oktobra 2009 tako samo v okviru desetih najrazvitejših gospodarstev sveta izdanih približno 1200 obveznic z državnim jamstvom, ki predstavljajo največji del zavarovanih obveznosti, v skupni vrednosti 800 milijard EUR (Levy & Zaghini, 2010, str. 5). Poleg poroštev za že omenjeno izdajo obveznic pa lahko država odobri tudi jamstva za posojila pridobljena na medbančnem trgu in ostale nezavarovane dolžniške instrumente, s katerimi si banka pridobi potrebno likvidnost na trgu.

Izdajanje pretirane količine poroštev utegne biti ob znatnem poslabšanju razmer na finančnih trgih za državo relativno drago, saj prenaša kreditno tveganje iz bančnega sektorja na državo (Pritsker, 2009, str. 7). A vendar so v osnovi stroški povezani s takšnimi poroštvimi precej nižji kot pri nekaterih ostalih oblikah pomoči. Prav zaradi nižjih začetnih izdatkov in relativno velikega učinka pri iskanju dodatnega financiranja posameznih bank so tovrstne oblike pomoči pogosta izbira vladnih intervencij. Opozoriti pa je treba, da se na drugi strani močno povečajo potencialni stroški, ki jih lahko država utrpi zaradi neizpolnjevanja pogodbeno določenih obveznosti s strani bank (Schich, 2009, str. 5). Da bi se pred tem vsaj delno zaščitili, se morata obe strani z usklajevanji natančno dogovorita o vseh ključnih elementih garancij, te pa so: primernost izbranih instrumentov, ustreznost finančnih institucij, omejitev višine garancij na posamezno institucijo, cena za ponujena jamstva in časovni okvir razpoložljivosti garancij (Levy & Zaghini, 2010, str. 5). Le na ta način je možno vsaj delno omejiti verjetnost visokih bodočih izgub, ki bi lahko pri tem nastale.

Garancije za vrednost slabih sredstev banke

Vlada ima v rokah nekatere instrumente, s katerimi omejuje oziroma odpravlja negotovost v zvezi s slabimi sredstvi banke. Eden izmed njih so državne garancije za vrednost omenjenih sredstev. Banka v sklopu tega ukrepa oblikuje skupino sredstev, ki zaradi svoje narave in nepredvidljive vrednosti predstavljajo problematičen del bančne aktive. Slaba sredstva

predstavljajo naložbe banke, katerih poštena vrednost je zaradi spremenjenih razmer na trgih zelo negotova. V osnovi gre večinoma za finančne instrumente oblikovane iz hipotekarnih posojil, ki so zaradi padca cen nepremičnin izgubile precejšen del vrednosti. Trenutna tržna cena je veliko nižja od poštene vrednosti, saj so trgi na katerih se trguje z omenjenimi sredstvi nelikvidni in v celoti izpraznjeni (Insuring toxic assets: throwing good tax payers' money after bad private money, 2010). Država zato s svojimi garancijami jamči za vrednost izbranih sredstev, s čimer ohranja določeno vrednost bančne aktive. Ta sredstva se morajo na nek način ločiti od ostalih. Lahko zgolj z oznako, da gre za del okuženih sredstev. Ali pa so le-ta v celoti prenesena na nov oddelek, ustanovljen pod okriljem banke. V vsakem primeru pa se zadržijo v bilanci banke (Pinedo, 2009, str. 295).

Problem slabih sredstev pri bankah je v tem, da lahko banke na novo pridobljen kapital s strani ostalih neposrednih državnih pomoči uporabljajo predvsem za preprečevanje pojava slabih sredstev v prihodnosti in oblikovanje rezerv za pokrivanje njihovih izgub. Morale pa bi ga nameniti ponovni krepitvi posojilne aktivnosti, s čimer pa se zmanjšuje učinek ostalih vladnih intervencij. Zato je ob veliki količini tovrstnih sredstev izjemno pomembno izničiti njihov učinek na nadaljnje poslovanje bank. Kot zanimivost lahko omenim, da naj bi od začetka leta 2007 pa do sredine leta 2009 banke skupno zmanjšale vrednost sredstev že za 880 milijard EUR. Od tega je bila v bankah s sedežem v ZDA zmanjšana vrednost slabih sredstev za 615 milijard EUR, medtem ko v Evropi za 265 milijard EUR. Mednarodni denarni sklad pa ocenjuje, da bodo skupne izgube bank, ki so povezane z oslavitvijo sredstev, dosegle okoli 1820 milijard EUR (Evropska unija, 2009b, str. 3).

Programi garancij zahtevajo številna usklajevanja med državo in bankami o vsaki transakciji. Dogovoriti se morata o vrednotenju posameznih sredstev in o tem, do kakšne ravni bo vlada pokrivala nastale izgube. Poleg tega pa se morata stranki strinjati še o velikosti ter sestavi sredstev, ki bodo del vladnih garancij, pogojih kritja in načinu poravnave provizij za ponujeno državno pomoč. Ob zastoju trga z omenjenimi nelikvidnimi sredstvi so določeni odpisi potrebni pri večini bank na trgu. Vsaka banka poseduje različno količino in sestavo okuženih sredstev. Poleg tega pa je vsaka sposobna absorbirati različno višino izgub. Zato so potrebna individualna pogajanja z vsako institucijo, ki se želi vključiti v omenjeni program (Pinedo, 2009, str. 296).

Država v dogovoru z banko s svojimi rezervami poskrbi za poplačilo določenega dela izgub, ki je potrebno zaradi znižanja vrednosti izbranih naložb. Da bi vsaj delno omilila potencialne davkoplačevalske izdatke, se lahko z banko dogovori o skupnem pokrivanju nastalih stroškov. V tem primeru za začetnih nekaj odstotkov izgube po navadi poskrbi banka sama, medtem ko naj bi bile nadaljnje intervencije, če so potrebne, v veliki večini zagotovljene s strani države. Za pomoč lahko država, odvisno od dogovora, pridobi lastniške deleže v banki, zaračuna določene provizije v odstotkih odobrenih garancij ali pa poskrbi za kombinacijo obojega (Elliott, 2009, str. 11).

Takšno pokrivanje izgub prenaša posledice od delničarjev banke, komitentov, vodstva in zaposlenih na davkoplačevalce, ki konec koncev preko odločitev države plačujejo visoke stroške. Takšna pot je nepravilna in neučinkovita, saj spodbuja prihodnje nepremišljene odločitve in večja moralni hazard. Ta se ne pojavi le pri zavarovanju depozitov, temveč tudi pri vseh ostalih oblikah državnih garancij in predstavlja pomemben izziv pri oblikovanju vladnih odločitev (Insuring toxic assets: throwing good tax payers' money after bad private money, 2010). Prav tako pa nekateri opozarjajo na dejstvo, da garancije ne naredijo ničesar, da bi bančne bilance očistile okuženih sredstev. Bankirji naj tudi ne bi imeli dovolj spodbud, da bi se resneje lotili reševanja tega problema, saj je država odgovorna za pokrivanje velike večine izgub, ki pri tem nastanejo. Tako sredstva v bilancah samo čakajo, saj se morda nihče ne upa konkretnije spopasti s tem problemom v strahu, da bi odkril še večje težave (The »Guarantee« Morgue, 2010).

Vendar kljub temu obstaja nekaj razlogov, zakaj je smiselno zagotavljati opisano pomoč. Stanje ohranjanja velike količine okuženih sredstev v bilanci brez sprejetih ukrepov zavira odobravanje novih posojil, povečuje ceno posojil in v celoti povečuje stroške, ki so povezani s financiranjem same banke. Poleg tega pa velja, da so nekatera sredstva v normalnih okoliščinah povsem likvidna in se lahko z njimi normalno trguje. Zato lahko država s proučevanjem le-teh in predvsem z garancijami ter odkupi pomaga ponovno prebuditi trge (Insuring toxic assets: throwing good tax payers' money after bad private money, 2010). Pomembna lastnost garancij je tudi ta, da ni potrebno zagotoviti denarja že na samem začetku, a kljub vsemu daje bankam občutek varnosti, ki jim bo v težkih trenutkih zagotovil ustrezno pomoč. Pri tem tudi ni toliko pritiska pri začetnem določanju cen posameznih sredstev. Kljub temu pa je potrebno premišljeno postaviti pogoje, ki bodo ustrezali tako banki kot davkoplačevalcem. Razmisliti je potrebno o tem, kakšno tveganje je smiselno sprejeti in kakšno ceno za to tveganje postaviti. Z individualnim pristopom do posamezne banke, ki ga državne garancije zahtevajo, lahko obe strani dosežeta učinkovitejši dogovor. Ta bo na eni strani izboljšal boniteto banke, s čimer bo olajšal pridobivanje dodatnega financiranja na medbančnih trgih in znižal skupne stroške, na drugi strani pa posredno omogočil obširnejše zagotavljanje sredstev realnemu sektorju. Sredstvom, ki na ta način ostanejo v upravljanju banke, se lahko morda zaposleni učinkoviteje posvečajo, saj naj bi bili z njimi seznanjeni veliko bolje kot ostali, ki bi jih prejeli v primeru odkupa le-teh. Zaradi delnega pokrivanja izgub na račun okuženih sredstev pa so tudi sami zainteresirani za čim učinkovitejše upravljanje z le-temi (Elliott, str. 11-12).

2.2.3 Odkup »okuženih« sredstev banke

Odkup oslabljenih sredstev od ostalega dela lahko poteka v okviru posamezne banke ali bančnega sektorja kot celote. V primeru posamezne oslabiljene banke se ustanovi poseben sklad, ki skrbi za upravljanje premoženja banke. Lahko je oblikovan na osnovi slabe banke, ki s pomočjo države prenese okužena sredstva banke na ločen pravni subjekt. Ta sredstva lahko ostanejo v upravljanju banke, ki pomoč potrebuje, ali pa je upravljanje preneseno na

novoustanovljen subjekt. Potencialne izgube pokrijeta država in kvalitetnejši del banke, ki je ostal po odstranitvi slabih sredstev. Takšen koncept slabe banke bomo podrobneje predstavili v naslednjem poglavju. Druga možnost pa je, da država ustanovi posebno institucijo, ki s svojim kapitalom kupuje oslabiljena sredstva posamezne banke ali celotnega bančnega sistema, ter tako omogoči ponovno aktivnejšo vlogo finančnih posrednikov (Evropska unija, 2009b, str. 13).

V obeh primerih so težave bank v največji meri pogojene s padanjem cen sredstev, ki jih banke držijo na aktivni strani svoje bilance stanja in nedejavnim trgom s tovrstnimi okuženimi naložbami. Banke bi lahko takšna sredstva prodajale le po veliko nižji ceni kot znaša njihova nominalna vrednost, česar pa niso pripravljene storiti. Zaradi nezadovoljivega delovanja trga s tovrstnimi vrednostnimi papirji obstaja velika verjetnost, da sredstev po ceni, ki bi si jo banke želele, ne bo možno prodati. Po navadi je zaradi velike kompleksnosti okuženih sredstev določanje primerne cene zelo zahtevno opravilo in velikokrat odvisno predvsem od povpraševanja na trgu. Nelikvidna sredstva tako ostajajo v bančnih bilancah, kar pa še dodatno otežuje pridobivanje svežega kapitala in slabi njihovo vlogo finančnih posrednikov.

V nadaljevanju bom predstavil, kako lahko država z oblikovanjem samostojne institucije, po navadi imenovane »*aggregator bank*«, pomaga pri odkupu bančnih naložb slabše kvalitete in na kakšen način lahko določi njihovo ceno. Država lahko pri odkupu sredstev nastopa sama, ali pa si dodaten kapital zagotovi v sodelovanju z zasebnimi investitorji. Neposreden nakup sredstev s strani države zahteva od javnih uradnikov natančne odločitve, katera sredstva kupiti in kako določiti njihovo ceno. Po jasno izoblikovani strategiji se mora država lotiti odkupa razvrednotenih sredstev, s čimer si banke obetajo izboljšanje finančnega položaja. Država pa pričakuje, da bo lahko po določenem obdobju iz pridobljenih sredstev izterjala čim višji znesek in si na ta način poplačala del stroškov svojih intervencij, ali pa jih morda celo presegla. Ker pa javni uslužbenci pogosto nimajo primernih izkušenj, da bi lahko odgovorili na takšna vprašanja, je možno odločitve prenesti tudi na zasebne upravljavce ter investitorje z izkušnjami in ustreznim vedenjem o dogajanju na trgih. Takšna praksa je priljubljenejša v ZDA, kjer se obe stranki odločita za medsebojno sodelovanje in s tem oblikujeta javno zasebni investicijski program, v katerem pa odločitve največkrat sprejema zasebno postavljen management. Zaradi tovrstnega načina upravljanja se pričakuje, da bodo sprejete kvalitetnejše odločitve o izbiri nakupa sredstev, in da bo tudi verjetnost večjega preplačila sredstev nižja, kot bi bila pri državnem odločanju (Bebchuk, 2009, str. 4-5).

Za vrednotenje v primeru večjega števila ponudnikov oslabiljenih sredstev se lahko uspešno uporabljajo različne opcije. V primeru sredstev, ki imajo določljivo tržno vrednost, se lahko uporablja preprost postopek obrnjene dražbe (angl. *reverse auctions*). Ta postopek pa ni najbolj učinkovit pri določanju cene kompleksnejših sredstev, ki v veliki večini ogrožajo bilance bank v trenutni finančni krizi. Tovrstne dražbe morajo biti oblikovane za

kompleksnejše primere, v katerih je gotovost tržnih cen sredstev manjša in tako zahtevajo podrobnejšo analizo cen posamezne izmed njih (Evropska unija, 2009b, str. 20).

Ausubel in Crampton v svojem članku predlagata dražbo, kjer se za vsak homogen sklop vrednostnih papirjev posebej izvede ponudba s strani zainteresiranih imetnikov, ki lahko tako sistematično ponujajo svoja oslabiljena sredstva in z različnimi vrednostmi konkurirajo na dražbi. Zadostna konkurenca pa je osnovni pogoj za uspešno izveden postopek. Na drugi strani država kot kupec izbere najugodnejšo ponudbo, po kateri je določen vrednostni papir imetnik le-tega pripravljen prodati. Takšne dražbe učinkovito združijo informacije o vrednosti posameznih sredstev in tako predstavljajo bistven delež pri ponovni vzpostavitvi likvidnosti njihovega trga (Ausubel & Cramton, 2008, str. 2-3).

Pojavi se vprašanje, ali so zunanji sodelavci res bolje usposobljeni za upravljanje s slabimi sredstvi banke? Odkupi takšnih sredstev predstavljajo za državo velik izdatek in bi v primeru neučinkovitega upravljanja z njimi pomenilo nesmiselno izpostavljanje pretiranemu tveganju. Pri javno zasebnem programu se lahko pojavi problem, da zaradi vključevanja privatnega kapitala posamezne banke ponovno izpostavi enakim težavam s slabimi sredstvi, čeprav bi moral le-ta poskrbeti predvsem za očiščenje bančnih bilanc. Prav tako lahko banke s svojimi odločitvami delujejo v lastno korist, kar pa je sicer v nasprotju z dogovorom programa o skupnih interesih davkoplačevalcev in privatnega sektorja (Bebchuk, 2009, str. 17).

Zagovorniki tovrstnih odkupov slabih sredstev pa opozarjajo na dejstvo, da se lahko banke le z odprodajo v celoti rešijo ničvrednih sredstev, ki za njih predstavljajo dodaten strošek. Z odkupom slabih sredstev naj bi se država osredotočila na osnovni problem, ki zmanjšuje kvaliteto bančnih bilanc. Na ta način pa bi se lahko banke ponovno posvetile predvsem svoji primarni vlogi v družbi. Zgolj intervencije pri odkupu sredstev pa še zdaleč niso dovolj za ponovno vzpostavitev stabilnosti bank in aktivnega delovanja celotnega finančnega sistema. Temeljni problem bank je pomanjkanje kapitala, česar pa zgolj z odkupi posameznih sredstev ne morejo rešiti. Četudi so odkupi opravljeni po precej visoki ceni, bo to v veliki meri nagradilo zgolj delničarje bank, ki so okuženim sredstvom najbolj izpostavljeni. Davkoplačevalci, ki bodo na drugi strani poskrbeli za obsežno financiranje, pa bodo imeli od omenjenih intervencij le malo koristi (Rajan, 2008, str. 1).

2.3 Ukrepi zagotavljanja solventnosti

2.3.1 »Good bank/bad bank«

Koncept slabe banke, ki je v osnovi podoben v prejšnjem poglavju opisanemu postopku, se je resneje razširil v osemdesetih letih. Zaradi pozitivnih rezultatov je tovrsten način odpravljanja težav še zdaj velikokrat v uporabi. Banka se v tem primeru razdeli na dva dela. »Good bank« ohrani sredstva boljše kvalitete, medtem ko »bad bank« prevzame sredstva in naložbe, ki so v času krize izgubile večji delež realne vrednosti. Precej pozornosti je potrebno nameniti prav

izbiri sredstev, ki bodo ostala v banki ali pa bodo prenesena na slabo banko. Strukturo sredstev, ki jih dobra banka obdrži v svoji bilanci, je potrebno uskladiti s poslovnimi strategijami, ki jih je banka začrtala za prihodnost. V nasprotnem primeru so lahko pozitivni učinki takšnega preoblikovanja zmanjšani, saj ostajata oba dela med seboj povezana. Slaba sredstva lahko ostajajo med dobrimi in je tako velik del dobrih sredstev še vedno potreben za upravljanje oziroma likvidiranje celotnega portfelja slabih (Pinedo, 2009, str. 292, 293).

Potreben kapital za odkup sredstev in vodenje projekta največkrat zagotovi država, ki v posameznih primerih s svojim angažiranjem pridobi tudi lastniške deleže v boljšem delu banke, kar pa ni splošno pravilo ob takšnem vključevanju države. Lahko pa podobno kot tudi pri odkupu sredstev kapital zagotovi v sodelovanju z zainteresiranimi privatnimi investitorji (Santomero & Hoffman, 1998, str. 14).

V primeru dobro izpeljanega postopka se lahko kvalitetnejši del banke učinkoviteje posveti le svoji temeljni vlogi finančnega posrednika. S tem poskrbi za ponovni zagon gospodarstva in ostaja osredotočen le na kvalitetno usmerjene projekte. Slaba banka pa moči usmeri izključno v operiranje s pridobljenimi razvrednotenimi sredstvi. Denar, ki si ga z uspešno izpeljanimi postopki pridobijo nazaj, lahko nato preko dividend in izplačanih obresti namenijo delničarjem ustanovljene slabe banke. Podobno je lahko slaba banka ustanovljena tudi za celoten nacionalni bančni sistem. V tako oblikovanem skladu, namesto sredstev ene banke, združijo razvrednotene naložbe večih bank na posameznem območju ter na ta način še konkretnije pripomorejo k izboljšanju razmer na trgih. Vendar se je potrebno zavedati, da je lahko prekomerno vključevanje države ob morebitnem neželenem razpletu za investitorje še veliko bolj boleče (Santomero & Hoffman, 1998, str. 14).

Ustanovitev slabe banke omogoča dobremu delu osredotočiti se na dolgoročneje projekte, ki bodo ponovno okrepili aktivnost same banke in spodbudili normalno delovanje bančnega sistema. Vodstvo se lahko ponovno osredotoči na oblikovanje poslovnih strategij finančnih institucij brez odvečnega navora v zvezi s slabimi sredstvi banke. Odstranitev le-teh iz bančnih bilanc ima pozitiven vpliv tudi na ocene bonitetnih agencij, mnenja potencialnih investitorjev, varčevalcev in posojilojemalcev. Na ta način si lahko banka zagotovi kvalitetnejše in cenejše financiranje ter posledično povečuje potencialni dobiček. Poleg tega očiščene bilance zmanjšujejo pritisk na potreben kapital in bančne rezerve, kar bankam omogoča, da se nekoliko intenzivneje posvetijo bolj profitabilnim in strateško usmerjenim projektom, vključno s povečanjem posojil realnemu sektorju (Pinedo, 2009, str. 293, 294).

2.3.2 Dokapitalizacija

Eden izmed ključnih načinov za okrepitev zdravja finančnega sistema je dokapitalizacija posameznih bank. Izpeljana je lahko z visokimi kapitalskimi vložki s strani države, ki pa morajo biti skrbno načrtovani, saj so izpostavljeni vsaj dvema ključnima nevarnostma. Ob nepremišljenem posredovanju kapitala v banko so lahko stroški neučinkovito izpeljanega

projekta veliko višji od načrtovanih. Kot drugo pa se lahko zgodi, da mora država zaradi globokih finančnih lukenj investirati toliko kapitala, da banko nacionalizira, kar pa v večini primerov tudi ni ekonomski in politični cilj.

Poleg že omenjenega pa mora država s svojimi odločitvami poskrbeti še za nekatera vprašanja povezana z izkrivljanjem konkurence. Le-ta se pojavljajo predvsem na treh področjih (Evropska unija, 2009a, str. 3):

- **zagotavljanje poštene konkurence med državami:** cena in količina vloženega kapitala, ki ga države namenijo bankam, se od države do države ne smejo pretirano razlikovati. Tovrstno početje bi lahko imelo pomemben učinek predvsem na konkurenčen položaj bank, ki poslujejo na mednarodnem finančnem trgu in bi si na ta način zagotovile določeno konkurenčno prednost;
- **zagotavljanje poštene konkurence med bankami;**
- **zagotavljanje vrnitve na normalno tržno delovanje:** državna dokapitalizacija tudi ne bi smela povzročiti slabšega položaja bankam, ki si dodatna sredstva pridobivajo na trgu in niso bile udeležene pri dokapitalizaciji. Državne intervencije ne smejo zatirati tržno naravnega poslovanja, saj bi to le še otežilo vrnitev k običajnemu delovanju ekonomije.

Država se lahko loti osnovne dokapitalizacije prek nakupa dveh temeljnih oblik vrednostnih papirjev. Gre za **navadne delnice** (angl. *Common shares*) in **prednostne delnice** (angl. *Preferred shares*). Pri odločitvi, katero vrsto izbrati, je ključen faktor ta, kakšno vlogo želi država imeti v ciljni banki in kaj želi z investiranjem postoriti. Z nakupom navadnih delnic pridobi država kot delničar vse pripadajoče pravice, vključno s pravico do glasovanja. Z nakupom prednostnih delnic pa država postane le pasivni udeleženec pri lastništvu banke brez glasovalnih pravic.

V primeru globoko prizadete banke je veliko boljše izbrati pomoč v obliki nakupa navadnih delnic, saj lahko na ta način država soustvarja poslovno politiko in tako vsaj v določeni meri sama kroji usodo banke. V takšnih primerih so javna sredstva izpostavljena večjemu tveganju, zato država vsekakor ne sme biti le pasivni opazovalec dogajanja. Uporaba prednostnih delnic in po sami vlogi njim podobnega **podrejenega dolga** (angl. *Subordinated debt*), pa je najboljša pri bankah, ki imajo dober potencial in možnost zagotavljanja zasebnega kapitala v bližnji prihodnosti namenjenega pokrivanju realiziranih kapitalskih izgub. Namen tovrstnih državnih investicij je predvsem pridobivanje potrebnega časa, v katerem je vodstvu banke omogočeno razviti strategije in pridobiti zasebne investitorje, ki bi bili pripravljeni pomagati izpeljati tovrstne projekte. V primeru, da zasebnih sredstev ne bi bilo moč najti, je država primorana preoblikovati prednostne delnice v navadne in na ta način sama prevzeti delni nadzor nad odločitvami banke (Scott, 2009, str. 4).

Vsekakor pa se je potrebno zavedati, da morajo biti tovrstni nakupi delnic začasne narave. Da bi se države izognile izkrivljanju trga in zmanjšale negotovosti, se morajo odprodaje lotiti čim prej. To morajo storiti na način, ki ne bo imel negativnih posledic na poslovanje bank in

ostale udeležence v procesu. Tudi v času trenutne krize so vse razvite države naznanile začasno naravo njihovih investicij. Če želijo, da bo odprodaja njihovih deležev kar najbolj učinkovita, se morajo že takoj po izpeljani investiciji osredotočiti na strategijo izstopa, katerega učinkovita izpeljava je pomembna prav toliko kot pravočasen nakup sredstev. Državni deleži v bankah so lahko prodani na več načinov. Preko odprodaje strateškim investitorjem, preko javne odprodaje deležev, ali preko kombinacije obeh možnosti. Pri odločanju pa morajo države imeti v mislih kombinacije, ki omogočajo čim učinkovitejše vodenje banke in uresničevanje zastavljenih strategij v prihodnosti (Scott, 2009, str. 6).

2.3.3 Nacionalizacija

Nacionalizacija predstavlja prenos dosedanjega lastništva in upravljanja v roke države, ki s tem prevzame nadzor nad eno banko ali večjim delom bančnega sistema. Predlagatelji tovrstnih ukrepov lahko v ospredje postavljajo številne možnosti, odvisno od tega, kaj želijo z načrtovanimi aktivnostmi doseči. Osrednje vodilo vseh pa naj bi bilo doseganje večine izmed sledečih zahtev: *pregledati obubožane banke brez izhodnih strategij preden zabredejo v še globlje težave, omogočiti državi potreben razgled nad stanjem bank v času investiranja, na nek način kaznovati lastnike in vodstvo prevzete banke ter državi zagotoviti nadzor nad poslovnimi odločitvami v bankah* (Elliott, 2009, str. 13). Odločitve o tem, ali se bodo določene banke nacionalizirale, so predvsem na strani držav, ki oblikujejo strategije upravljanja v času krize. Države, kot so ZDA, se zaradi njihovega političnega prepričanja naj ne bi odločale za tovrstna ravnanja, čeprav so v preteklosti že znale pokazati tudi številne odzive v obliki nacionalizacij. Medtem ko so države zahodne in južne Evrope že tradicionalno veliko bolj naklonjene tovrstnemu početju (Santomero & Hoffman, 1998, str. 13).

Država se lahko ob nacionalizaciji odloči za pomoč samo eni izmed bank, za katero oceni, da je pomemben udeleženec na finančnem trgu in bi jo lahko s prevzemom ponovno popeljala na pot uspešnosti. Posamezne institucije, ki niso same sposobne v zahtevanem roku zagotoviti priporočljive stopnje kapitala, so lahko po enem izmed scenarijev prevzete s strani države, celovito prestrukturirane in po odpravi slabosti v čim krajšem roku ponovno privatizirane. To velja tako za zelo velike kot tudi manjše banke. Argument za tovrstno ukrepanje izpostavlja predvsem dejstvo, da na tovrsten način veliko hitreje dosežemo želene rezultate in je zato učinkovitejši od počasnih, postopnih ukrepov, ki so jih v podobnih primerih deležne banke. V času soočanja z nastalim težavami lahko managerji pričnejo z bolj tveganimi projekti, s katerimi se želijo izogniti nesolventnosti, kar pa lahko le še poslabša stanje v banki. Zato sta hitra odzivnost na spreminjajoče razmere in jasno zastavljena pot ključna za čimprejšnjo stabilizacijo razmer na trgu (Elliott, 2009, str 13-14).

V primeru hudih sistemskih težav celotnega nacionalnega bančnega sistema pa se lahko država odloči za nacionalizacijo večine bank na trgu. Državi je na ta način omogočeno postaviti nova vodstva, s katerimi želi izvajati načrtane naloge in ji omogoča prosto sprejemanje odločitev, ki bodo usklajene med bankami dosegle kar največji učinek. Ob tem

pa je potrebno poudariti, da je tovrstno vključevanje v bančni sektor zelo drago in prinaša visoko tveganje ob morebitnem neuspehu ter nadaljnji kreditni nedisciplini. Zato si večina držav ob ponovni vzpostavitvi stabilnih razmer želi čimprejšnje reprivatizacije. Le na ta način se lahko izognejo nepotrebni izgubam in neučinkoviti navezanosti med političnimi interesi in pomembnimi vsakodnevnimi odločitvami (Elliott, 2009, str. 13).

Nasprotniki nacionalizacije zagovarjajo, da naj bi ta prinašala večinoma slabe posledice. Tovrstno posredovanje zna biti za državo relativno drago, saj vse obveznosti banke prevzame nase država. Obveznosti so lahko v najslabših primerih tako velike, da jih banka s svojimi sredstvi ni sposobna pokriti. To pomeni, da mora za dodatne izgube poskrbeti država sama. V primeru podržavljanja bank se lahko močno poveča politični pritisk na nacionalizirano banko. Prevzeta banka lahko predstavlja orodje, s katerim bi vlada dosegala svoje ekonomsko politične cilje, ki pa niso vselej družbeno odgovorno naravnani. Poleg tega država kot večinski lastnik naj ne bi bila sposobna tako učinkovitega in dobičkonosnega vodenja bank, kot za to usposobljeni zasebni investitorji. Navsezadnje pa se pojavi tudi vprašanje, kako se lotiti ponovne privatizacije. Ko je banka že enkrat nacionalizirana, se lahko zgodi, da le-ta zaradi velike odvisnosti od večinskega lastnika ne bo sposobna preživeti brez vsaj občasnih državnih pomoči (Santomero & Hoffman, 1998, str. 13).

3 OBLIKE POMOČI PO POSAMEZNIH DRŽAVH

V tem poglavju se bom konkretnije lotil predstavitve ukrepov, ki so jih posamezne države izbrale kot pomoč bančnim sistemom v težavah. Najprej bom nekaj besed namenil opisu razmer in oblikovanju strategij v izbranih državah. Kako so se le-te lotile dodeljevanja pomoči in za katere oblike pomoči so se pri tem odločile. Na koncu pa bom vse skupaj strnil še v obliki tabele.

3.1 Finska

Finska je ena izmed držav, kjer je bančni sistem relativno dobro prenesel negativne učinke globalne finančne krize. Zaradi majhne izpostavljenosti ameriškim izvedenim finančnim instrumentom ter vrednostnim papirjem Lehman Brothers, finske banke niso doživele večjega odliva depozitov in padca vrednosti sredstev. Finska se je z odobritvijo Evropske komisije, ki koordinira dodeljevanje državnih pomoči na območju Evropske unije, odločila za zagotavljanje poroštev bankam, ki izpolnjujejo potrebne pogoje pri pridobitvi dodatnih sredstev na trgu. Določila je znesek 50 milijard EUR, ki ga lahko nameni kot garancije vsem solventnim finskim bankam, ki to želijo, vključno s finskimi podružnicami tujih bank. Najprej so bila poroštva zagotovljena do 30. aprila 2009 (Mayer Brown, 2009a, str. 1), kasneje pa so jih podaljšali še do 30. junija 2010 za vse instrumente z zapadlostjo do petih let (State aid: Overview of national measures adopted as a response to the financial/economic crisis, 2010).

8. oktobra 2008 so povišali znesek zavarovanja za izplačila depozitov iz tedanjih 25.000 EUR na 50.000 EUR (Mayer Brown, 2009a, str. 1).

29. maja 2009 je Finska naznanila ukrepe dokapitalizacije, s katerimi je želela izboljšati solventnost domačih bank. Odločila se je za začasen odkup podrejenega dolžniškega kapitala, izdanega s strani upravičenih bank, pod pogojem, da morajo po treh letih tovrstne instrumente same odkupiti nazaj (State aid: Overview of national measures adopted as a response to the financial/economic crisis, 2010).

Poleg tega pa je skupaj s še tremi finskimi bankami, Nordea Bank Finland plc, OP-Pohjola Group Central Cooperative in Sampo Bank plc, sodelovala tudi pri pomoči finski podružnici Kaupthing Bank Finland. V primeru težav pri poplačilu vlagateljev s strani treh omenjenih finskih bank bi tako zagotovila poroštva za pridobitev potrebnih sredstev (State aid: Overview of national measures adopted as a response to the financial/economic crisis, 2010).

3.2 Švedska

Švedska vlada je uporabila kar nekaj ukrepov, s katerimi je blažila finančni položaj bank na trgu, saj se v zadnjem času zaradi stagniranja finančnih aktivnosti na Baltskih in Skandinavskih trgih tudi sama sooča z nekoliko večjimi problemi. Na podlagi odloka, ki ga je Švedska predstavila 28. oktobra 2008, je vlada prek jamstvene sheme zagotovila 156 milijard EUR garancij za dolžniške instrumente (obveznice, potrdila o vlogah ...) izdane s strani bank. Jamstvo velja za dolžniške instrumente z dobo med tremi meseci in petimi leti, vendar instrumenti z zapadlostjo nad tri leta ne smejo presegati 50 milijard EUR. Tovrstne garancije veljajo do 31. decembra 2010 (State aid: Overview of national measures adopted as a response to the financial/economic crisis, 2010). Ustrezne institucije se lahko odločijo za sodelovanje z državo, ki bo banki zagotovila poroštva, pri tem pa jim zaračunala določene provizije za omenjeno posredovanje. Prav tako je 6. oktobra 2008 Švedska povišala znesek zavarovanja za izplačila depozitov iz tedanjih 25.000 EUR na 50.000 EUR (Mayer Brown, 2009b, str. 2).

10. februarja 2009 je Evropska komisija odobrila švedski načrt dokapitalizacije bank v višini 5,2 milijarde EUR. Načrt je začel veljati 17. februarja 2009 in je bil v osnovi odobren do 17. avgusta 2009. Kasneje so ta rok še večkrat prestavili in je bil na zadnje postavljen na 17. februar 2010. Tovrstne pomoči so bile časovno omejene in pogojene z udeležbo privatnega kapitala. Dodaten kapital pa je lahko bil zagotovljen preko navadnih delnic oz. hibridnih instrumentov (Mayer Brown, 2009b, str. 2-3).

Swedbank je bila prva izmed švedskih bank, ki je zaprosila za pomoč v obliki državnih poroštev. 17. avgusta 2009 je naznanila izdajo za 1,56 milijarde € vrednostnih papirjev, kot odziv na oslABLJENO bančno bilanco zaradi povečanega števila slabih kreditov v baltških deželah. Poleg tega pa je švedska centralna banka odobrila posojila še dvema bankama, ki sta

potrebovali pomoč, in sicer Kaupthing Bank Sverige AB ter investicijski banki Carnegie (Mayer Brown, 2009b, str. 3).

3.3 Danska

5. oktobra 2008 sta danska vlada in Zasebno varnostna zveza (angl. *Private Contingency Association - PCA*), v kateri so združene skoraj vse danske banke, skupaj oblikovali jamstveno shemo, s katero ščitijo vlagatelje in ostale upnike. Nezavarovane terjatve, ki so upoštevane v okviru pripravljenih garancij, so: depoziti, medbančne obveznosti in prednostni dolg. Tovrstne garancije, ki so krite s strani organizacije oblikovane v okviru danske vlade, so neomejene in ne zahtevajo posebnih pogojev. Pokrivanje nastalih izgub se do določene mere financira z obveznimi prispevki bank, ki so članice PCA-ja. Za ostale zneske, ki bodo presegali 4,7 milijarde €, pa poskrbi država s svojimi sredstvi. Poleg tega pa ima tako oblikovano partnerstvo tudi pravico do zaprtja bank, ki ne bodo sposobna izpolniti zahtev po kapitalski ustreznosti in ne bo našla niti morebitnih rešitev s strani zasebnih investitorjev. Tovrsten dogovor bo v veljavi do 31. decembra 2010 z možnostjo podaljšanje, če bo to potrebno (Mayer Brown, 2009c, str. 1). Ob tem pa so ponudili tudi neomejena jamstva za depozite varčevalcev v bankah.

Poleg tega pa je Danska zagotovila še dodatna sredstva, s katerimi želi spodbuditi kreditne tokove. Sredstva v maksimalni višini 13,4 milijarde € je namenila bankam v obliki hibridnega kapitala (State aid: Overview of national measures adopted as a response to the financial/economic crisis, 2010).

Kljub znatni pomoči države je 5. novembra 2008 propadla osma največja danska banka Roskilde Bank, saj ni uspela najti izhoda iz težav. Večina njenih sredstev je bila prodana bankam Nordea, Spar Nord Bank in Arbejdernes Landsbank (Mayer Brown, 2009c, str. 3). Posebno pomoč je potrebovala tudi Fionia Bank, katere upravljanje je bilo preneseno na stran danske vlade v zameno za 0,134 milijarde € svežega kapitala, ki ga je zagotovila država. Poleg tega pa so prejeli še dodatna posojila v višini 0,685 milijarde €. Sredstva v višini 3,5 milijarde EUR pa je prejela tudi Danske Bank.

3.4 Islandija

Posledice globalne finančne krize so močno prizadele Islandijo, ki je morala nacionalizirati svoje štiri največje banke. Na pomoč ji je priskočil Mednarodni denarni sklad, ki je v sodelovanju z nekaterimi evropskimi državami zagotovil 10 milijard € za ponovno oživitve finančnega sistema. S postavljenim zakonom si je Islandija pridobila pravice do upravljanja celotnega bančnega sistema z željo po čim prejšnjem izboljšanju stanja.

7. oktobra 2008 so bile tako tri glavne poslovne banke: Kaupthing, Glitnir in Landsbanki, nacionalizirane. Tem pa je 9. marca 2009 sledila še nacionalizacija investicijske banke Straumur-Burdaras. Tako je nadzor nad omenjenimi bankami prevzela Icelandic Financial Supervisory Authority. Islandska vlada je poleg tega zagotovila še neomejene garancije za izplačila depozitov v domačih bankah (Mayer Brown, 2009d, str. 1). Pri vseh bankah so bile iz starih oblikovane nove banke, ki so ohranile le domače depozite in sredstva. Ostala sredstva pa so pustili staremu delu banke in so se v nekaterih primerih uporabile za poplačila obveznosti podružnic banke, ki so svoje storitve ponujale na tujih trgih, ali pa so bile prodane drugim bankam. Konec poletja 2009 je država z izdajo obveznic zagotovila dodatna sredstva za dokapitalizacijo treh bank, Islandsbanki (nekdanja Glitnir), New Kaupthing in Landsbankinn, v višini 2,5 milijarde EUR. Tako so lahko banke skupaj z državno pomočjo ponovno okrepile svoj finančni položaj na domačih trgih. Za reševanje nastalega slabega položaja je morala država zagotoviti sredstva v višini približno 30 % domačega BDP-ja. Država je odobrila tudi neomejena jamstva za bančne depozite.

Ker Islandija sama, kot že omenjeno, ni imela dovolj sredstev za pokrivanje tekočih izgub, so jim na pomoč priskočile posamezne države in organizacije. Tako jim je Mednarodni denarni sklad zagotovil 2,1 milijarde €, 3 milijarde € so jim zagotovile skandinavske države, Rusija in Poljska, dodatnih 5 milijard € pa so prispevale Velika Britanija, Nizozemska in Nemčija.

3.5 Nizozemska

13. oktobra 2008 je Nizozemska naznanila, da bo bankam ponudila poročstva za pridobitev posojil na medbančnem trgu v skupni višini 200 milijard EUR (Mayer Brown, 2009e, str. 3). Dogovor je stopil v veljavo 23. oktobra 2008. Namenjen je vsem solventnim nizozemskim bankam za zagotavljanje posojila in izdajanje nekaterih drugih instrumentov z rokom zapadlosti do 5 let. Tako oblikovana garancijska shema pa velja do 31. decembra 2010 (State aid: Overview of national measures adopted as a response to the financial/economic crisis, 2010). Za takšno obliko pomoči je zaprosilo kar nekaj večjih nizozemskih bank, in sicer: LeasePlan Corporation N.V., NIBC Bank N.V., SNS Bank N.V., ING Bank N.V. in Fortis Bank Nederland (Holding) N.V. Poleg tega pa je država bankama Fortis Bank Nederland N.V./ABN AMRO in ING Bank N.V. namenila še dodatne garancije na vrednost sredstev banke, predvsem tistih, ki so povezana z nekvalitetnimi hipotekarnimi krediti (Mayer Brown, 2009e, str. 7-8). Nizozemska je odobrila zavarovanje depozitov v višini 100.000 EUR.

9. oktobra 2008 sta Nizozemska vlada in Centralna banka ponudili prosta sredstva bankam, ki so bile pomoči potrebne. CB je v zameno za kvalitetno zavarovanje odobrila dodatna posojila. Medtem ko je država sama zagotovila sredstva v višini 20 milijard EUR, ki jih je bankam namenila prek nakupa prednostnih delnic oziroma drugih oblik vrednostnih papirjev. Tovrstne pomoči v obliki kapitalskih deležev so bili deležni: Fortis Bank Nederland N.V./ABN AMRO, ki je bila do neke mere tudi nacionalizirana, ING Bank N.V., Aegon Insurances ter SNS Reaal N.V. (Mayer Brown, 2009e, str. 1-3). Fortis Bank Nederland N.V. predstavlja del

velike skupine Fortis group, ki je v času globalne finančne krize kot celota zabredla v velike težave. Del banke, ki opravlja posle na Nizozemskem, je prejela pomoč od Nizozemske. Za druga dva dela velike skupine, Fortis Bank NV/SA in Fortis Bank Luxembourg S.A., pa sta prav tako poskrbeli domači državi sami, se pravi Belgija in Luksemburg.

3.6 Belgija

Belgija je kot odziv na probleme svojih bank uporabila številne ukrepe, a se je za razliko od prej omenjenih držav bolj posvetila individualnemu reševanju posamezne banke in ni nudila toliko pomoči namenjenih finančnemu sistemu kot celoti. Poleg neposrednih investicij v domače banke pa je Belgija zagotovila številne garancije, ki so bankam olajšale pridobivanje dodatnih sredstev. Tako je banki KBC Bank NV/SA zagotovila garancije na vrednost sredstev banke v višini 20 milijard EUR. Dexii pa je s pomočjo Francije in Luksemburga zagotovila poročstva za pridobitev sredstev na medbančnem trgu, v skupni višini 150 milijard EUR, od katerih je sama prispevala 90,75 milijard EUR (Mayer Brown, 2009f, str. 2-3). Zadnji rok za odobritve tovrstnih garancij je bil prestavljen na 31. oktober 2010, skupni znesek garancij pa je bil zmanjšán na 100 milijard EUR (State aid: Overview of national measures adopted as a response to the financial/economic crisis, 2010). 5. novembra 2008 so poročstva za pridobitev sredstev na medbančnem trgu odobrili tudi banki Fortis Bank NV/ SA, in sicer v višini 0,15 milijarde EUR. Podobno kot ostale države je tudi Belgija 14. novembra 2008 povišala znesek zavarovanja za izplačila depozitov na 100.000 EUR (Mayer Brown, 2009f, str. 7).

Tako kot Nizozemska se je tudi Belgija odločila za pomoč propadajoči skupini Fortis, in sicer z odkupom deleža Fortis Bank NV/SA v višini 4,7 milijarde EUR. Poleg tega je 18. decembra kupila delnice KBC Bank NV/SA v višini 3,5 milijarde EUR, ki pa jih je kasneje v sodelovanju s Flamsko regionalno oblastjo dopolnila še s podobno investicijo v enaki višini 3,5 milijarde EUR. 30. septembra je Belgija v sodelovanju s Francijo in Luksemburgom zagotovila dodaten kapital Dexii v višini 6,4 milijarde EUR, od katerega je Belgija plačala 2 milijardi EUR, belgijski delničarji omenjene banke pa 1 milijardo EUR.

3.7 Luksemburg

Luksemburg se je reševanja krize lotil podobno kot Belgija, z individualnimi akcijami v določenih bankah. Zagotovil je del že omenjenih poroštev za pridobitev novih sredstev za banko Dexia, in sicer v višini 4,5 milijarde EUR od skupno pridobljenih 150 milijard EUR garancij. Ob tem je 17. oktobra 2008 Luksemburška vlada naznanila povišanje zneska zavarovanja za izplačila depozitov iz tedanjih 20.000 EUR na 100.000 EUR (Mayer Brown, 2009g, str. 1-3).

15. decembra 2008 si je Luksemburška vlada, podobno kot tudi Nizozemska in Belgija, s sredstvi v višini 2,5 milijarde EUR zagotovila 49 odstotni delež v banki Fortis Banque

Luxembourg S. A. V sodelovanju z Belgijo in Francijo je zagotovila še 0,376 milijarde EUR za banko Dexia S. A., in sicer kot vplačilo zamenljivih obveznic v Dexia Banque Internationale à Luxembourg S. A. (Mayer Brown, 2009g, str. 1-3).

10. junija 2009 se je Luksemburg odločil odobriti še 0,340 milijarde EUR posojil, s katerimi je skupaj tudi s sredstvi Belgijske vlade poskrbel za prestrukturiranje in poplačilo dela obveznosti Kaupthing Bank Luxembourg S. A., ki je kot podružnica Islandske Kaupthing Bank zabredla v velike težave (State aid: Overview of national measures adopted as a response to the financial/economic crisis, 2010).

3.8 Španija

Španija je 23. oktobra 2008 sprejela garancijsko shemo, pri kateri je vsem solventnim domačim bankam zagotovila poročstva pri pridobivanju potrebnih dodatnih sredstev z zadolževanjem na medbančnem trgu ali izdajanjem dolžniških vrednostnih papirjev. Tovrstna pomoč je v veljavi do 31. decembra 2010. Največja skupna vrednost odobrenih garancij pa je bila omejena na 200 milijard EUR. Kot ukrep ohranjanja zaupanja v sistem, je Španija 10. oktobra 2008 povišala znesek zavarovanja depozitov iz 25.000 EUR na 100.000 EUR (Mayer Brown, 2009h, str. 1).

Španija je kot pomoč bankam z likvidnostnimi težavami oblikovala poseben sklad, ki je skrbel za odkup najkakovostnejših sredstev bank ter tako zagotavljal kvalitetna likvidna sredstva, in sicer Financial Asset Acquisition Fund. Sklad s kapitalom v skupni višini 50 milijard € je odkupoval bančna sredstva v obliki raznih obveznic in to na podlagi avkcij, ki naj bi zagotavljale najbolj pravično in konkurenčno delitev sredstev. Šlo je začasne nakupe, kjer so morale banke po določenem času izplačati prej prodane obveznice. Takšen sklad je bil na razpolago do 31. decembra 2009 (What is FAAF?, 2010). Prav tako se je 29. marca 2009 v sodelovanje vključila še Španska centralna banka, ki je banki Caja Castilla La Mancha, kot prvo resnejšo pomoč obljubila posojilo v višini 9 milijard EUR. Tudi v Španiji je maja 2010 prišlo do nacionalizacije španske banke CajaSur, ki jo je bila Španska centralna banka primorana nacionalizirati, saj banka ni več izpolnjevala zakonskih zahtev za normalno poslovanje.

10. junija 2009 je Španska vlada predstavila idejo o oblikovanju še enega sklada, imenovanega Fondo de Reestructuración Ordenada Bancaria. Le-ta je namenjen dokapitalizaciji bank, pri katerih bi lahko država s svojim vložkom delno prevzela upravljanje bank, ki same niso sposobne organizirati učinkovitega prestrukturiranja banke, ali pa so pri tem neuspešne. Španija naj bi za sklad v te namene skupno zagotovila 90 milijard EUR sredstev. V veljavo pa je stopil konec leta 2009 in bo na razpolago do 31. decembra 2010 (State aid: Overview of national measures adopted as a response to the financial/economic crisis, 2010).

3.9 Francija

28. oktobra 2008 je Evropska komisija potrdila predlog Francije o oblikovanju 360 milijard EUR poroštev za pridobivanje dodatnih likvidnostnih sredstev bank. Eden izmed ključnih načinov koriščenja garancij je bila ustanovitvi sklada, ki skrbi za refinanciranje bank, in sicer pod imenom Société de refinancement des activités des établissements de crédit (SRAEC). Le-ta je edini, kateri je upravičen do koriščenja državnih jamstev za izdane obveznice. Vrednost državnih garancij za ta namen pa je omejena na 265 milijard EUR (State aid: Overview of national measures adopted as a response to the financial/economic crisis, 2010). S tako pridobljenimi sredstvi kasneje pomaga bankam preko dodeljevanja posojil, pod pogojem pridobljenih kvalitetnih zavarovanj. V izjemnih primerih pa lahko banke tudi same izdajo dolžniške instrumente, s katerimi si zagotovijo potrebna sredstva. Zadnji rok za izdajo takšnih dolžniških instrumentov je bil 31. december 2009, njihove garancije pa veljalo do 31. decembra 2014. Ostala sredstva tega sklada so namenjena še poroštvom za: državno organizacijo SPPE in banko Dexia S.A (Mayer Brown, 2009i, str. 2-3). Za razliko od ostalih držav pa Francija ni povišala zneska zavarovanja depozitov in je tako ohranila višino garancij posameznega depozita na 70.000 EUR.

Francija je 20. oktobra 2008 predstavila svoj načrt za dokapitalizacijo domačih bank. Z oblikovanjem organizacije v državni lasti, imenovane Société de prise de participation de l'État (SPPE), je zagotovila sredstva v višini 21 milijard EUR, ki jih je namenila nakupu vrednostnih papirjev bank. Najprej v obliki podrejenega dolga, ki so ga kasneje dopolnili še z možnostjo nakupa prednostnih delnic. Razdeljevanje sredstev je bilo izpeljano v dveh delih (State aid: Overview of national measures adopted as a response to the financial/economic crisis, 2010). Od 8. decembra je Francoska vlada odkupovala prvi del sredstev v skupni višini 10,5 milijard EUR. Pri tem so sodelovale: BNP Paribas z 2,55 milijardami EUR, Societe Generale z 1,7 milijarde EUR, Crédit Agricole S.A. s 3 milijardami EUR, Groupe Banque Populaire z 0,950 milijardami EUR, Groupe Caisse d'Épargne z 1,1 milijarde EUR in Banque Fédérative du Crédit Mutuel z 1,2 milijarde EUR. Drugi del tako zastavljene dokapitalizacije pa je bil odobren do 30. avgusta 2009. Pri njem so ponovno sodelovali BNP Paribas, Societe Generale ter združeni banki Groupe Banque Populaire ter Groupe Caisse d'Épargne. Prva z izdajo prednostnih delnic v višini 4,7 milijarde EUR, druga z izdajo prednostnih delnic v višini 1,7 milijarde EUR (Mayer Brown, 2009i, str. 1-2) in zadnji omenjeni z zneskom v višini 5 milijard EUR (State aid: Overview of national measures adopted as a response to the financial/economic crisis, 2010).

Prav tako je, kot že prej omenjeni Belgija in Luksemburg, Francija investirala 1 milijardo EUR v banko Dexia S. A. Poleg tega je skupaj z omenjenima državama zagotovila tudi porošstva za pridobivanje sredstev, kjer je sama namenila 54,75 milijard EUR garancij. Tako so tri države, s skupno vrednostjo garancij v višini 150 milijard EUR, Dexii S. A. in njenim podružnicam Dexi Banque Internationale a Luxembourg S. A., Dexi Banque Belgique S. A.

in Dexi Credit Local S. A., vsaj delno pomagale prebroditi slabo stanje na trgu (Mayer Brown, 2009i, str. 2-5).

3.10 Italija

4. decembra 2008 je Italija sprejela poseben zakon, v katerem je oblikovala ukrepe, s katerimi želi izboljšati stanje na bančnih trgu. Predstavila je sheme zagotavljanja garancij in dokapitalizacije. Pri čemer konkretni zneski pomoči v obliki garancij v tem sklepu niso opredeljeni, medtem ko je za dokapitalizacijo namenila 20 milijard EUR. Kljub temu pa v vsakem primeru zagotavlja takšno vrednost pomoči, kot jo bodo banke za premostitev nastalih težav potrebovale. V primeru večjih pretresov na finančnih trgih je državi v skladu s sprejetim zakonom dovoljena izredna in začasna zamenjava vodstva v sistemsko pomembnih bankah (Mayer Brown, 2009j, str. 1-2). Prav tako kot Francija pa tudi Italija ni spreminjala višine zavarovanja depozitov in jih je ohranila na 103.000 EUR.

Italijanska centralna banka je ponudila bankam tudi možnost začasne zamenjave posameznih sredstev bank za državne obveznice, ki jih ima sama v lasti, v skupnem znesku 40 milijard EUR. Poleg tega pa se je Italijanska vlada 25. februarja 2009 odločila še za odkup obveznic izdanih s strani bank v skupni višini 12 milijard EUR.

3.11 Nemčija

Oktobra 2008 je Nemčija predstavila svoj načrt pomoči domačemu bančnemu sistemu, ki ga je sicer kasneje, 9. aprila 2009 in 23. julija 2009, še nekoliko dopolnila s predlogi o nacionalizaciji in ustanovitvi slabe banke. Omenjen paket ukrepov pa je v osnovi sestavljen iz zagotavljanja poroštev finančnim institucijam ob izdaji kratkoročnih in srednjeročnih dolžniških vrednostnih papirjev, v skupni višini 400 milijard EUR ter zagotavljanju svežega kapitala v obliki dokapitalizacije in začasnega odkupa sredstev banke v višini 80 milijard EUR. Zadnji postavljen datum, do katerega lahko banke koristijo pomoči iz naslova predstavljenih ukrepov, je določen na 31. december 2010 (Mayer Brown, 2009k, str. 1-3). Država je poleg tega zagotovila še neomejena jamstva za depozite v nemških bankah.

Prva banka, ki je prejela neposredno državno pomoč, je bila Commerzbank. Država si je z investicijo v višini 18 milijard EUR priskrbelo tudi 25 odstotni delež lastništva v omenjeni banki. V velike težave je zabredla Hypo Real Estate Holding AG, ki jo je morala država nacionalizirati, kljub temu, da ji je že predhodno zagotovila dodatna sredstva v obliki posojil in poroštev v višini 102 milijardi EUR. Z nakupom delnic in izdajo novih, v višini 5,64 milijard EUR, si je država pridobila 90 % delež lastništva banke, ki pa ga je kasneje z odkupom še ostalih delnic povečala na 100 % (Mayer Brown, 2009k, str. 5).

Nekatere druge banke, ki so potrebovale pomoč, pa so še: Bayerische Landesbank (BayernLB), banka IKB, banka WestLB AG, ki je oblikovala »slabo banko«, HSH Nordbank AG (Nordbank), Sachsen LB, NordLB in Landesbank Baden-Württemberg (LBBW) (State aid: Overview of national measures adopted as a response to the financial/economic crisis, 2010).

3.12 Velika Britanija

11. oktobra 2008 je Velika Britanija (VB) predstavila paket ukrepov, s katerim je želela izboljšati kapitalsko ustreznost in stabilnost domačih bank. Zagotovila je pogoje, pri katerih je bilo bankam omogočeno pridobiti si kratkoročna likvidnostna sredstva, nov kapital in sredstva za srednjeročno financiranje. Država je v okviru paketa ukrepov zagotovila tudi poročila za pridobitev dodatnih posojil in izdajo dolžniških instrumentov bank. Gre za instrumente z zapadlostjo do 32 mesecev in zadnjim rokom odobritve, ki je bil večkrat prestavljen in nazadnje postavljen na 28. februar 2010 (State aid: Overview of national measures adopted as a response to the financial/economic crisis, 2010). Skupni znesek, ki ga je VB namenila tovrstnim garancijam, je bil 291,7 milijard EUR (Rescue plan for UK banks unveiled, 2008). Prav tako pa je kasneje bankam zagotovila še dodatna jamstva, s katerimi želi olajšati financiranje britanskih bank in je za te namene odobrila še dobrih 50 milijard EUR. Kot ostale države je 7. oktobra 2008 VB objavila povišanje zneska zavarovanja za izplačila depozitov iz tedanjih 40.800 EUR na 60.000 EUR (Mayer Brown, 2009, str. 6).

Med vsemi ukrepi je bil največjega pomena verjetno deležen sistem pomoči namenjen dokapitalizaciji bank, ki se ga je poslužila vrsta največjih Britanskih bank in za katerega je država prek nakupa prednostnih oziroma navadnih delnic namenila 58,33 milijard EUR. Ob tem je 21. aprila 2008 Britanska centralna banka naznanila možnost, da lahko banke svoje s hipotekami in drugače zavarovane obveznice zamenjajo za državne obveznice. Zadnji rok za tovrstne zamenjave je bil določen na 31. december 2009, skupni znesek pa na 233,35 milijard EUR. Poleg tega pa je sprejela še posebno shemo (angl. *Asset protection scheme*), s katero je zagotovila jamstva za vrednost sredstev, ki so bila v času krize najbolj na udaru.

V postopku reševanja bank sta bili dve banki po več neuspešnih poizkusih prestrukturiranja nacionalizirani, in sicer Northern Rock in Bradford & Bingley. Prva je bila kasneje razdeljena na dva dela, kjer je dober del banke nadaljeval s poslovanjem, vendar le v obsegu 20 % bilance banke pred krizo, ostala sredstva pa so bila prenesena na slabo banko. Medtem ko je bil del banke Bradford & Bingley prodan, je bil drugi del z državno pomočjo popeljan v postopek likvidacije. Poleg omenjenih sta resnejšo pomoč v obliki garancij in dokapitalizacije dobile še Lloyds Banking Group in Royal Bank of Scotland.

3.13 Združene države Amerike

Združene države Amerike so v odzivu na krizo oblikovale svoj program zaščite slabih sredstev in pomoči gospodarstvu, znanega pod imenom Troubled Asset Relief Program (TARP). Uradno so ga predstavile 3. oktobra 2008 in je v osnovi namenjen čim hitrejši in učinkovitejši pomoči nacionalnemu finančnemu sistemu. Del celotnega paketa je usmerjen tudi na nekatere druge segmente gospodarstva, predvsem avtomobilsko industrijo, a je v veliki večini namenjen prav pomoči finančnim institucijam. Vlada je iz naslova omenjenega paketa pomoči finančnim institucijam preko različno zastavljenih projektov namenila približno 560 milijard EUR. Te je ponudila bodisi preko neposrednega nakupa posameznih vrednostnih papirjev, ali odkupa oziroma jamstva za vrednosti slabih sredstev, ki jih v svojih bilancah držijo finančne institucije. Razpoložljivost programa je bila najprej predvidena do 31. decembra 2009, a so ga kasneje podaljšali do 3. oktobra 2010.

Do sredine maja leta 2010 so finančne institucije izčrpale večji delež razpoložljivih sredstev. Od že prej omenjenega zneska je država razdelila 430 milijard EUR, od česar pa je samo bankam namenila 57 % vseh sredstev, se pravi slabih 250 milijard EUR. Največji odstotek je bil bančnemu sektorju namenjen preko programa imenovanega Capital Purchase Program, ki omogoča neposreden nakup prednostnih delnic in podrejenega dolga posameznih bank, in sicer v višini 165 milijard EUR. Poleg tega pa lahko država pridobi delnice banke tudi v zameno za odkup okuženih sredstev. Od vseh odobrenih pomoči pa so banke do maja vrnilo že 150 milijard EUR (Emergency Economic Stabilization Act - The TARP, 2010). Ob teh pomočeh je država povišala še znesek jamstva depozitov, ki je bil postavljen na dobrih 200.000 EUR.

Najvišjo pomoč sta prejeli Citigroup in Bank of America v obliki neposredno investiranega kapitala, vsaka v višini 36 milijard EUR. Obe sta večji del pomoči že vrnilo. Citigroup je do sedaj vrnil dobrih 20 milijard EUR pomoči, medtem ko je Bank of America vrnila že celoten znesek 36 milijard EUR. Poleg tega pa sta omenjeni banki prejeli še garancije za omejitve izgub, ki bi jih lahko utrpeli na račun slabih sredstev. Prva v višini 242 milijard EUR in druga 95 milijard EUR (Appelbaum & Irwin, 2009).

Ostale banke, ki so prejele pomoč višjo od dveh milijard EUR, pa so še: JPMorgan Chase, Wells Fargo, Goldman Sachs, Morgan Stanley, PNC Financial Services, U. S. Bancorp, Sun Trust, Capital One Financial Corp., Regions Financial Corp., Fifth Third Bancorp, BB&T, Bank of New York Mellon in KeyCorp.

3.14 Japonska

Prav tako kot ostale omenjene države je tudi geografsko nekoliko bolj oddaljena Japonska prizadel negativen vpliv globalne finančne krize. Japonske banke niso bile toliko

izpostavljene drugorazrednim ameriškim hipotekarnim posojilom, ampak so utrpele največje izgube zaradi padanja tečajev delnic na svetovnih borzah, kar je podražilo kredite in otežilo pridobivanje sredstev na finančnih trgih. Japonska centralna banka, Bank of Japan, je zato 3. februarja 2009 predstavila plan, kjer je naznanila, da bo pričela z odkupovanjem razvrednotenih vrednostnih papirjev, ki jih v svojih bilancah držijo banke in jim na ta način zagotovila svež kapital. V ta namen je zagotovila sredstva v višini 8,9 milijarde EUR, ki so bila na razpolago do konca aprila 2010. Do tega datuma je centralna banka odkupila za 3,5 milijarde EUR vrednostnih papirjev (Bank of Japan, 2010a). Višine garancij za vrednost posameznih depozitov v bankah pa v nasprotju s prakso večine ostalih držav ni povišala. Leta je ostala na že poprej visokih 90.000 EUR.

Japonska je z namenom, da bi ohranila nemoteno delovanje finančnega posredništva in zagotovila stabilnost finančnega sistema, odobrila še dodatna posojila, s katerimi lahko banke ohranjajo zadovoljiv nivo likvidnih sredstev. Za tovrstno ukrepanje je Japonska centralna banka namenila 8,9 milijard EUR, ki jih je bankam zagotovila preko podrejenih posojil, vendar posamezni banki ne več kot 3 milijarde EUR. Posojila so bila na voljo do konca marca 2010 (Bank of Japan, 2010b).

3.15 Avstralija

Podobno kot ostale države je tudi Avstralija 12. oktobra 2008 predstavila svoj načrt ukrepov, s katerimi je nastopila proti prihajajoči finančni krizi. Ker negativni vplivi finančne krize na tem območju niso bili tako izraziti, tudi kompleksnost ukrepov ni bila na nivoju nekaterih držav, ki so jih negativne posledice krize najbolj prizadele. Vendarle pa je država morala poskrbeti za sredstva, ki so omogočala ohranjanje konkurenčnega položaja avstralskega bančnega sistema. V sklopu ukrepov so si banke s pomočjo državnih poroštev na medbančnih trgih zagotovile približno 100 milijard EUR dodatnih likvidnih sredstev. Poleg tega je Avstralska vlada povišala še znesek zavarovanja za izplačila depozitov, ki zagotavljajo neomejena višino izplačil za posameznega vlagatelja (Australian Government, 2010).

3.16 Slovenija

Slovenija je, kot ostale države, zagotovila slovensko shemo pomoči kreditnim institucijam. Kot prvo je Slovenska vlada, v zameno za plačane provizije, zagotovila poročstva za izdajo novih bančnih obveznic in najemanje kratko ter srednjeročnih posojil na medbančnem trgu z rokom dospelosti od 90 dni do pet let (State aid: Overview of national measures adopted as a response to the financial/economic crisis, 2010). Zadnji rok za sprejemanje poroštev je bil nazadnje postavljen na 31. december 2010. Poleg tega pa je država odobrila še dodatna kratko in srednjeročna nepodrejena posojila z ročnostjo od enega do treh let za banke, ki ne morejo pridobiti sredstev v okviru že odobrene poroštvne sheme. Skupna sredstva namenjena tovrstnemu ukrepanju pa so omejena na 12 milijard EUR in so namenjena vsem solventnim

kreditnim institucijam v Sloveniji. Za pridobitev državnega poročstva se je kot prva odločila Nova Ljubljanska banka, ki si je zagotovila jamstva v višini 2,5 milijard EUR. Kasneje so se za takšno pomoč odločile še Abanka s poročstvi v višini 0,5 milijarde EUR, Deželna banka Slovenije z 0,1 milijarde EUR in Factor banka prav tako 0,1 milijarde EUR.

Poleg tega je slovenska vlada povišala tudi znesek jamstev posameznih depozitov v bankah, ki zagotavlja neomejeno kritje bančnih vlog varčevalcev za čas do 31. decembra 2010. Od tega dneva naprej pa bo Slovenija krila depozite do višine 50.000 EUR (Banka Slovenije, 2010). Ob teh ukrepih pa se je država odločila še za intervencije v obliki neposrednih investicij v dve največji slovenski banki. V začetku leta 2008 je sodelovala pri dokapitalizaciji NLB-ja. Pri čemer je v sodelovanju s posameznimi podjetji v državni lasti zagotovila skupno 106 milijonov EUR. Sama je iz proračuna namenila dobrih 34 milijonov EUR, medtem ko sta ostali del zagotovili Zavarovalnica Triglav z dobrimi 55 milijoni EUR ter D. S. U., Družba za svetovanje in upravljanje, s približno 16 milijoni EUR (Triglav bo sodeloval pri dokapitalizaciji NLB-ja, 2008). Prav tako pa je država pomagala tudi pri dokapitalizaciji NKBM-ja. Ta je konec leta 2009 izdala za 26 milijonov EUR obveznic z lastnostmi inovativnih instrumentov, ki se prištejejo v temeljni kapital banke. Polovico tega zneska so zagotovili dobro poučeni vlagatelji, ostali del pa je s svojimi sredstvi priskrbelo država (NKBM izdala za 26 milijonov evrov obveznic, 2009).

Država pa se je, kot odziv na slabe razmere na bančnih trgih, odločila še za plasiranje svojih sredstev na račune v bankah v obliki depozitov. Sredstva je pridobila z izdajanjem državnih obveznic, s čimer se je od leta 2008 dodatno zadolžila za 6,5 milijarde EUR. Del tako pridobljenih sredstev je nato preko vloženih depozitov namenila reševanju bilanc slovenskih bank. Slabo polovico presežnih sredstev, od skupno 2,3 milijarde EUR, je bankam namenila kot kratkoročne depozite z zapadlostjo znotraj tekočega leta. Ostali del pa kot depozite na odpoklic. Prvi možen datum odpoklica depozita je bil določen čez eno leto od dneva pologa z možnostjo podaljšanja za največ 9 mesecev (Ministrstvo za finance, 2009). Največji del sta dobili dve največji slovenski banki NLB in NKBM. NLB je imela konec leta 2009 skupno okoli 1,2 milijardi EUR državnih depozitov, medtem ko je NKBM držala dobrih 300 milijonov EUR državnih depozitov (Banke bi državne depozite najraje zastonj, 2010).

3.17 Primerjalna tabela

Tabela 1: Strnjen pregled pomoči po posameznih državah

	Likvidnostni ukrepi					Solventnostmi ukrepi		
	Posojil.	Gar. sl. sr.	Depoziti	Porošt.	Odk. sl. sr.	SB	Dokapitalizacija	Nacionalizacij
Finska								
<i>Kaupthing Bank Finland</i>				X				
Celoten fin. sistem			50.000	X			X	
(Skupna vrednost pomoči)				50,0			4,0	
Švedska								
<i>Swedbank</i>				X				

<i>Kaupthing Bank Sverige AB</i>	X						
<i>Carnegie Investment Bank</i>	X						
Celoten fin. sistem		50.000	X			X	
(Skupna vrednost pomoči)	1,0		156,0			5,2	
Danska							
<i>Danske Bank</i>						3,5	
<i>Fionia Bank</i>	X					X	
Celoten fin. Sistem		neomejen	X			13,4	
(Skupna vrednost pomoči)						16,9	
Islandija							
<i>Landsbankinn (Landsbanki)</i>						X	X
<i>Islandsbanki (Glitnir)</i>						X	X
<i>New Kaupthing (Kaupthing)</i>						X	X
<i>Straumur-Burdaras Investment</i>							X
Celoten fin. Sistem		neomejen					
(Skupna vrednost pomoči)						2,5	
Nizozemska							
<i>Fortis Bank Nederland</i>		30,0	X			X	X
<i>ING Bank N.V.</i>		25,0	X			X	
<i>Aegon Insurances</i>						X	
<i>SNS Reaal N.V.</i>			X			X	
<i>LeasePlan Corporation N.V.</i>			X				
<i>NIBC Bank N.V.</i>			X				
Celoten fin. Sistem		100.000	X			X	
(Skupna vrednost pomoči)		55,0	200,0			20,0	4,0
Belgija							
<i>Fortis Bank NV/ SA</i>			0,2				4,7
<i>KBC Bank NV/SA</i>		20,0				7,0	
<i>Dexia</i>			90,8			2,0	
Celoten fin. Sistem		100.000					
(Skupna vrednost pomoči)		20,0	91,0			9,0	4,7
Luksemburg							
<i>Fortis Banque Luxembourg S.A.</i>						2,5	
<i>Dexia Banque Internationale à Luxembourg S.A.</i>			4,5			0,38	
<i>Kaupthing Bank Luxembourg S.A.</i>	0,3						
Celoten fin. Sistem		100.000					
(Skupna vrednost pomoči)	0,3		4,5			2,88	
Španija							
<i>La Caixa</i>			X				
<i>Bankinter SA</i>			X				
<i>Caja Castilla La Mancha</i>	9,0						
<i>CajaSur</i>							X
Celoten fin. Sistem	50,0	100.000	200,0			90,0	
(Skupna vrednost pomoči)	59,0		200,0			90,0	
Francija							
<i>BNP Paribas</i>						X	
<i>Societe Generale</i>						X	

Crédit Agricole S.A.							X	
Groupe Banque Populaire							X	
Groupe Caisse d'Épargne							X	
Banque Fédérative du Crédit Mutuel							X	
Dexia S.A.				54,8				
Celoten fin. Sistem			70.000	360,0			21,0	
(Skupna vrednost pomoči)				360,0			21,0	
Italija								
Celoten fin. Sistem	52,0		103.000	X			20,0	
(Skupna vrednost pomoči)	52,0						20,0	
Nemčija								
Commerzbank							X	
Hypo Real Estate Holding AG	50,0			70,0			X	5,6
Bayerische Landesbank				X			X	
IKB				X			X	
WestLB AG		X				3,0		
HSH Nordbank AG		X					X	
Celoten fin. Sistem			neomejen	400,0			80,0	
(Skupna vrednost pomoči)	50,0			470,0		3,0	80,0	5,6
Velika Britanija								
Northern Rock						X		X
Lloyds Banking Group		X		X			X	
Royal Bank of Scotland		X					X	
Celoten fin. Sistem	233,3	X	60.000	341,7			58,3	
(Skupna vrednost pomoči)	233,3			341,7			58,3	
ZDA								
Citigroup		242,0					16,0	
Bank of America		95,0					16,0	
Celoten fin. Sistem			205.000		50,0		165,0	
(Skupna vrednost pomoči)		337,0			50,0		197,0	
Japonska								
Celoten fin. Sistem	8,9		90.000		8,9			
(Skupna vrednost pomoči)	8,9				8,9			
Avstralija								
Celoten fin. Sistem			neomejen	100,0				
(Skupna vrednost pomoči)				100,0				
Slovenija								
NLB				2,5			X	
NKBM							X	
Abanka				0,5				
Celoten fin. Sistem	X		neomejen	X				
(Skupna vrednost pomoči)				12,0				

- Podatki v milijardah € (razen depoziti, kjer je navedena zgornja meja zavarovanja posameznih depozitov v €)
- X predstavlja odobren ukrep, vendar velikost v € ni znana

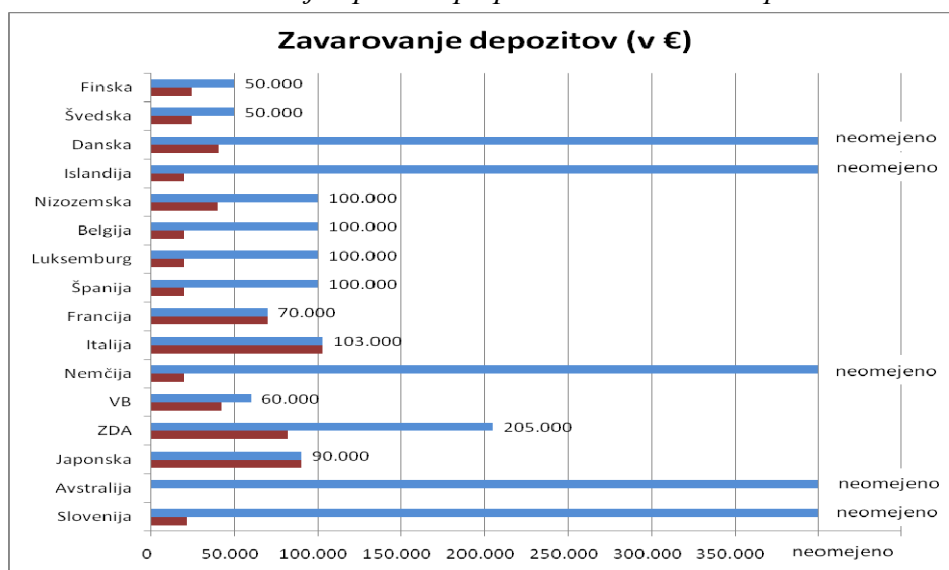
4 UGOTOVITVE

4.1 Pregled ukrepov

Povezanost bančnih trgov na globalni ravni je zelo velika. Tako lahko pretresi v posameznih državah po svetu, še posebej, če gre za najrazvitejše države, močno vplivajo tudi na preostale. Prav to se je zgodilo v času obravnavane finančne krize, kjer so se zaradi slabšanja razmer na ameriških finančnih trgih posledice neposredno ali posredno prenesla na države po svetu. Če bi bili nacionalni bančni sistemi popolnoma izolirani in neodvisni od ostalih trgov, negativnih učinkov krize ne bi občutili v takšni meri. A se je v realnosti izkazalo, da temu še zdaleč ni tako. Države po svetu so morale tako zaradi krize, ki je bila veliko bolj intenzivna in obsežna kot se je sprva pričakovalo, oblikovati strategije pomoči, s katerimi so se namenile ponovno povrniti zaupanje in stabilnost prizadetim bankam.

Vse države so se na krizo odzvale z oblikovanjem strukturiranih paketov pomoči, ki so v sebi združevale posamezne ukrepe v različnem obsegu. Večina držav se je odločila za pakete namenjene celotnemu bančnemu sistemu, pri katerem so se lahko banke prostovoljno odločale o sodelovanju. Tega pa so kasneje po navadi dopolnjevali še z individualnimi intervencijami za najbolj ogrožene banke. Med obravnavanimi državami sta se le Belgija in Luksemburg odločili za sistem, kjer sta pomoči namenila samo izbranim bankam na trgu. Najpogosteje uporabljen ukrep, ki pa so ga uporabile prav vse države, je zavarovanje vrednosti depozitov v bankah. Nekatere države so se odločile za neomejeno pokrivanje prihrankov vlagateljev, medtem ko so se druge odločile za delno povišanje obstoječega zneska garancij na vrednost depozitov. Pomoči v obliki zavarovanj depozitov zaradi težav pri vrednotenju skupnega stroška takšnih intervencij nisem vključili v sklepne ugotovitve. Je pa na Sliki 2 predstavljeno povišanje kritja posameznih depozitov po državah kot odziv na spremenjene razmere na trgih.

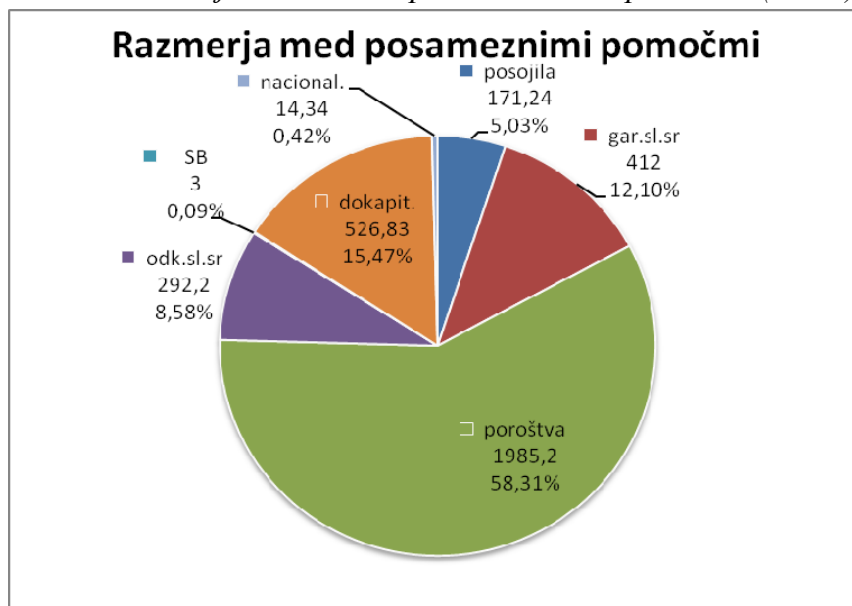
Slika 2: Višina zavarovanj depozitov po posameznih državah pred in med krizo

Vir: S. Schich, *Financial Crisis: Deposit Insurance and Related Financial Safety Net Aspects*, 2008b, str. 18.

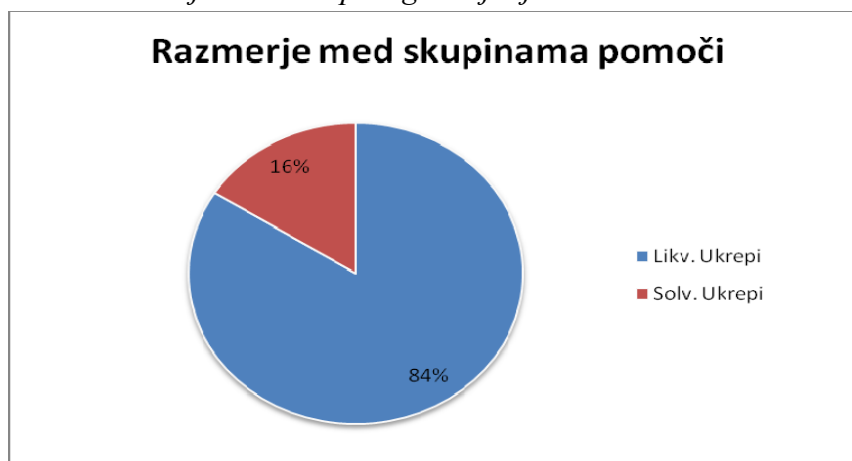
Države so, gledano v celoti, največji delež svojih sredstev namenile zagotavljanju poroštev za pridobivanje sredstev na medbančnih trgih. Delež namenjen takšnim pomočem je znašal dobrih 58 % vseh odobrenih pomoči v obravnavanih državah. Državne garancije so tako predstavljale edino zagotovilo, ki je ponovno omogočilo relativno nemoteno financiranje bank. Zavedati pa se je potrebno, da večji del garancij ni zahteval neposrednega prenosa sredstev od davkoplačevalcev, ampak zgolj potencialno obveznost, ki bi lahko bila v prihodnosti breme države. Nato je z 16 % sledil znesek pomoči namenjen dokapitalizaciji ter v manjši meri nacionalizaciji bank, ki je poskrbel za povišanje razmerja kapitalске ustreznosti. Temu pa so sledile še pomoči namenjene upravljanju s slabimi sredstvi banke (slaba banka, odkup in garancije za slaba sredstva) skupaj v višini dobrih 20 % in posojila, ki so v celotni masi obravnavanih ukrepov predstavljala le 5 % vseh pomoči. V konkretnih zneskih to pomeni, da je bilo v šestnajstih obravnavanih državah namenjenih za: pomoči v obliki poroštev slabih 2000 milijard EUR, dokapitalizacije 526 milijard EUR, garancije slabih sredstev 412 milijard EUR, odkupe slabih sredstev 292 milijard EUR, posojila 171 milijard EUR, nacionalizacije 14 milijard EUR in financiranja slabe banke 3 milijarde EUR. Opisano nazorno prikazuje tudi spodnja Slika 3, iz katere je moč razbrati, kakšna so bila razmerja med posameznimi oblikami pomoči.

Slika 3: Razmerja in vrednosti posameznih ukrepov držav (mrd €)

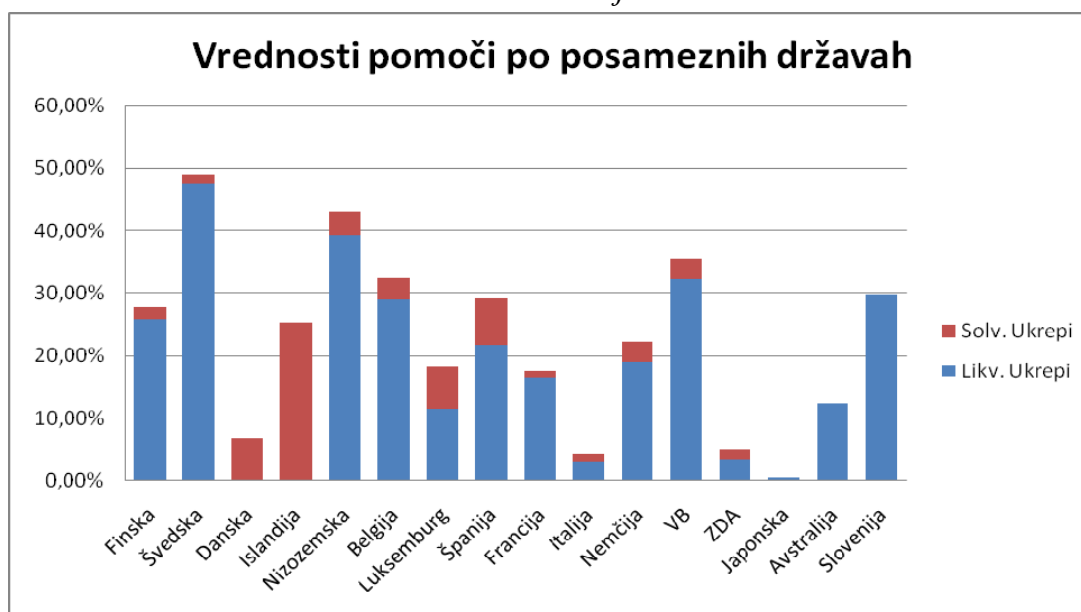
Potrebno je izpostaviti dejstvo, da so skoraj vse države veliko večji delež svojih pomoči uporabile za zagotavljanje likvidnostnih ukrepov. Na drugi strani so bili ukrepi zagotavljanja solventnosti prav tako pogosto uporabljeni, a po navadi v veliko manjši meri. Pomeni, da so bile mnoge banke kapitalsko ustrezne, a so zaradi pomanjkanja medbančnega trgovanja ostale brez virov financiranja, ki so pred tem omogočale izvajanje njihovih aktivnosti. Seveda se razmerje od države do države razlikuje, vendar je, gledano v celoti, razmerje med omenjenima vrstama pomoči krepko v prid likvidnostnim ukrepom, kar potrjuje tudi Slika 4.

Slika 4: Razmerje med ukrepi zagotavljanja likvidnosti in solventnosti

Z obratnim razmerjem med likvidnostnimi in solventnostnimi ukrepi izstopata Islandija in tudi Danska, katere razmerje pa zaradi nepopolnih podatkov predvsem o vrednosti poroštev ni povsem realno. V omenjenih dveh državah prevladujejo ukrepi namenjeni zagotavljanju solventnosti bank. V Islandiji je bila zaradi velikih težav celotnega nacionalnega bančnega sistema močno ogrožena finančna stabilnost, kar pomeni, da se je morala država s svojimi vložki udeležiti njegove sanacije. Pretresi med bankami so močno povečali sistemsko tveganje in ogrozili delovanje celotne države. V takšnem stanju se je država neposredno vključila v upravljanje bank ter oblikovala strategije zagotavljanja stabilnosti, kar je od njih zahtevalo nacionalizacijo in povišanje kapitalske ustreznosti celotnega bančnega sektorja. Razmerja med skupinami pomoči po posameznih državah prikazuje tudi spodnja Slika 5.

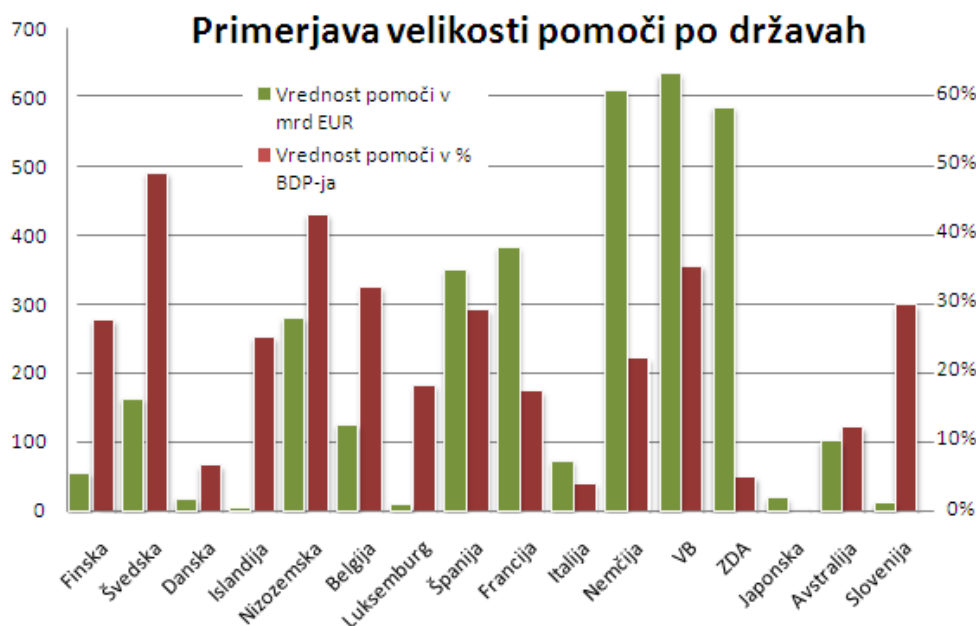
Slika 5: Razmerje med ukrepi zagotavljanja likvidnosti in solventnosti po posameznih državah kot % BDP-ja

Med proučevanimi državami so največjo skupno vrednost pomoči odobrile ZDA, Velika Britanija in Nemčija. Vse so za potrebe finančnih pomoči namenile okoli 600 milijard EUR, kar je krepko več, kot so za to porabile ostale države. S približno polovico manjšimi izdatki za pomoči bankam so se za njimi uvrstile Francija, Španija in Nizozemska, ki so za pomoči namenile okoli 300 milijard EUR. Sledi pa sklop držav s Švedsko, Belgijo in Avstralijo, ki so odobrile okoli 100 milijard EUR pomoči. Vse ostale države pa so bančnemu sektorju namenile precej manj kot 100 milijard EUR. Vendar je pri teh z najnižjimi zneski potrebno poudariti, da podatki za Italijo in že prej omenjeno Dansko niso popolni, saj ni bilo na razpolago podatkov, koliko sta omenjeni državi namenili za poročta bankam. Razumljivo pa je, da so višine pomoči močno odvisne predvsem od velikosti posameznega gospodarstva in velikosti bančnih trgov. Zato si lahko realnejšo sliko ustvarimo šele, ko preračunamo, kaj posamezni zneski predstavljajo v deležu BDP-ja.

Iz Slike 6 razberemo, da lahko manjši zneski, ki so jih za pomoči namenile določene države, predstavljajo velik delež njihovega BDP-ja. V vrednostih pomoči predstavljenih v odstotkih BDP-ja izstopata Švedska in Nizozemska z ukrepi vrednimi več kot 40 % BDP-ja. Sledijo jim države z okoli 30 %, in sicer Finska, Islandija, Belgija, Španija, Velika Britanija in Slovenija. Luksemburg, Francija in Nemčija so za pomoči namenili okoli 20 % BDP-ja. Ostale države pa so za ukrepe namenjene stabilizaciji bančnega sistema uporabile manj kot 10 %. Ugotovimo lahko, da tri države, ki so za ukrepe merjene v milijardah EUR namenile največ, okoli 600 milijard EUR, po preoblikovanju le-teh v odstotke BDP-ja ne izstopajo več. Lahko bi rekli, da v obratnem smislu izstopajo ZDA, saj z dobrimi 5 % spadajo med države, ki so za pomoč bančnemu sektorju namenile najmanj. Na drugi strani pa na primer 12 milijard EUR vredne pomoči v Sloveniji predstavlja kar 30 % domačega BDP-ja, kar kaže pomembno vključevanje države v stabilizacijo bančnega sistema. Podobne države, ki so z na videz skromnimi ukrepi nudile precejšnje vrednosti pomoči, so še Islandija, Luksemburg in Finska.

Slika 6: Primerjava vrednost pomoči po državah v mrd EUR in % BDP-ja

Nekatere je kriza prizadela neposredno zaradi nespametnih nakupov predvsem ameriških hipotekarnih vrednostnih papirjev, druge pa so pristale v težavah posredno zaradi problemov pri financiranju poslovanja. Pri prvih je bil potreben nekoliko konkretniji pristop z dodatnimi pomočmi, ki so bile namenjene tudi očiščenju bančnih bilanc in krepitvi kapitalne trdnosti posameznih bank. S takšnimi ukrepi so izstopale ZDA, ki so za razliko od ostalih opazovanih držav največ svojih sredstev, slabih 400 milijard EUR, namenile prav odkupu in garancijam za okužena sredstva bank, kar pomeni da so bile njihove banke precej izpostavljene padanju vrednostni bančnih naložb. Med ostalimi državami, ki so s takšnimi ukrepi dopolnile običajnejše pomoči, pa so bile še Nizozemska, Belgija, Nemčija, Velika Britanija in Japonska. Druge države, ki tolikšnih težav s slabimi naložbami niso imele in so potrebovale le dodatna sredstva za ohranjanje predvidenega nivoja poslovanja, pa so bile v največji meri deležne že omenjenih pomoči v obliki državnih poroštev.

Bolj kot same ZDA, kjer se je kriza ustvarila, so posledice občutile ostale, predvsem nekatere evropske države. To je od držav zahtevalo takojšnje ukrepanje. Tako na območju Evrope, kot tudi ostalih geografsko nekoliko bolj odmaknjenih regij. Z visokimi odstotki vključevanja državnih sredstev so države pokazale, kako pomembno vlogo ima stabilnost bančnega sistema za posamezno državo. Na območju Evropske unije je dodeljevanje pomoči potekalo usklajeno med vsemi državami, za kar je skrbel Evropska komisija, ki je želela s celovitim nadzorom nad shemami pomoči doseči čim večjo učinkovitost obravnavanih ukrepov po državah. Drugod pa so morali zaradi ohranjanja konkurenčnosti in stabilnosti domačih bank prav tako poskrbeti za ustrezen nivo pomoči. Tako sta tudi Japonska in Avstralija, ki sicer nista bili neposredno izpostavljeni večjim vrednostim slabih sredstev, posredovali pri dodeljevanju državnih pomoči. Predvsem zaradi zamrlih medbančnih in kapitalskih trgov sta morali državi na nek način poskrbeti za delovanje bančnega trga in v luči posredovanja evropskih držav in ZDA poskrbeti za ohranitev konkurenčnega položaja svojih bank. Japonska je bankam ponudila posojila in garancije za njihova slaba sredstva, medtem ko je Avstralija posredovala zgolj z garancijami na medbančne obveznosti.

Kot ugotavljajo tudi raziskave Svetovnega gospodarskega foruma, je med finančno krizo največ pridobila prav Avstralija, ki se je na lestvici najbolj razvitih finančnih trgov povzpela iz 11. mesta v letu 2008 na 2. v letu 2009. Kaže, da je bila Avstralija dovolj izolirana od dogajanj na svetovnih finančnih trgih in obenem dovolj neodvisna od medbančnih trgov financiranja, s čimer se je lahko izognila občutnejšim negativnim posledicam krize. Kljub temu pa se z vrednostmi pomoči v višini 12 % BDP-ja ne uvršča na povsem zadnja mesta. Na drugi strani so Japonska in prav vse večje evropske države zabeležile padec na lestvici. Japonska je padla iz 4. na 9. mesto, medtem ko je v Evropi največji padec doživela Nemčija, ki je iz 3. mesta padla na 12. Na vrh se je iz 2. mesta povzpela Velika Britanija, medtem ko so ZDA padle iz 1. mesta na 3 (World Economic Forum, 2009, str. 10). Ugotovimo, da velikosti pomoči, ki so jih države namenile za stabilizacijo bančnih sistemov, niso v posebni povezavi z razvitostjo finančnih trgov. Sklepamo lahko le to, da je za razvitejše trge, ki so bolj dojemljivi za uporabo finančnih inovacij, značilna večja izpostavljenost slabim naložbam s

čimer so povezane tudi dodatne oblike in razmerja ukrepov posameznih držav, ki so posebej namenjena upravljanju z okuženimi sredstvi. Medtem ko je na drugi strani za manj razvite trge značilna manjša izpostavljenost tovrstnim sredstvom in posledično drugačna razmerja med uporabljenimi pomočmi.

4.2 Implikacije za Slovenijo

Naše banke niso bile neposredno izpostavljene slabim sredstvom ameriških hipotekarnih vrednostnih papirjev, kot se dogaja na nekaterih razvitejših finančnih trgih. Zato pa imajo, kot manj razvit trg z veliko odvisnostjo od medbančnih tokov financiranja, več težav pri zagotavljanju likvidnih sredstev za pokrivanje zapadlih obveznosti in padanjem vrednosti naložb, ki so posledica sprejemanja nepremišljenega tveganja v preteklosti. Državna poročstva za posle na medbančnih trgih, ki jih je Slovenija namenila kot pomoč domačim bankam, so tako gotovo dober primer pokrivanja kratko in srednje ročnih likvidnostnih težav v bankah. Z višanjem bonitete banke lahko le-te lažje in po nižji ceni pridobijo kvalitetna sredstva. A je na drugi strani za primere večjih težav v bančnih bilancah gotovo potrebno odločneje ukrepati in se soočiti z glavnimi vzroki poslabšanja razmer pri poslovanju banke. Pri manjših bankah so ti vzroki po navadi le vezani na pomanjkanje likvidnosti, ki je posledica zamrlega medbančnega poslovanja. Medtem ko je lahko pri večjih, ki so aktivnejše na domačih bančnih trgih, vzrok povezan tudi s tveganimi preteklimi odločitvami in kopičenjem slabih posojil v bančnih bilancah. Vse to se kaže v nižanju razmerja kapitalske ustreznosti in, kot že omenjeno, težavah pri izvajanju tekočih poslov. V tem kontekstu je potrebno izpostaviti predvsem banke v večinski državni lasti. Te lahko kot take predstavljajo instrument, s katerim oblast izpolnjuje svoje cilje: ali na področju gospodarstva ali soustvarjanja denarne politike. Pri banki, katere obveznosti so ob nastanku kakršnih koli resnejših težav v večji meri krite iz davkoplačevalskega denarja, lahko pride do stanja, kjer se prične izkoriščanje moralnega hazarda, sprejemanje bolj tveganih odločitev ter tako pogosto ne najoptimalnejšega upravljanja z razpoložljivimi sredstvi banke. Predvsem preveliko izpostavljanje visokemu tveganju v času finančnega razcveta se lahko v obdobju nestanovitnih razmer odrazi kot velika izguba za banke in državo.

Poraja se nam vprašanje, kakšne možnosti bi imela država, če bi se razmere še zaostriale in bi se izkazalo, da je velikost slabih sredstev v naših bankah veliko večja, kot se je sprva predvidevalo? Ne gre le za slaba sredstva povezana z ameriški izvedenimi finančnimi instrumenti, ampak predvsem posojila odobrena za managerske prevzeme in posojila namenjena velikim gradbenim projektom. Takšni krediti zaradi zaostrenih razmer v zadnjem času predstavljajo za banke vse resnejše težave, saj zaradi nezmožnosti odplačevanja le-teh s strani odgovornih podjetij banke trpijo izpad prihodkov. Ugotavljamo pa, da so lahko nekatere naše največje banke takšnim sredstvom delno izpostavljene.

Velika težava bank je, da lahko kljub ustreznemu zavarovanju odobrenih posojil, zastavljene stvari predstavljajo nelikvidna sredstva, katerih v tem času ni mogoče prodati po sprejemljivi

ceni, pa naj gre za nepremičnine ali zastavljene vrednostne papirje. Ob neizpolnjevanju pogodbenih obveznosti banka trpi izpad prihodkov, kar zahteva odpise sredstev in zmanjšuje kapital banke. Banke za njihovo upravljanje potrošijo veliko energije, ki bi jo lahko namenili razvijanju poslovne strategije in odločitvam usmerjenim v prihodnost.

Državne pomoči bi morale biti še naprej najverjetneje usmerjene k zagotavljanju dodatnega kapitala. Le-ta bankam omogoča uresničevanje poslovnih strategij in pomaga pri soočanju z dodatnimi izgubami, ki bodo verjetno še sledila. Pojavi pa se vprašanje, na kakšen način bi bilo to najprimerneje izvesti? Učinkovit pristop, s katerim si banke pridobijo dodatna sredstva, so državne garancije za aktivnosti na medbančnem trgu. Takšen pristop je v Sloveniji in tudi drugod po svetu pogosto v uporabi, saj z relativno nizkimi stroški za državo dosega zelene učinke na bančnih trgih. Vendar morajo predvsem največje banke stremeti tudi h krepitvi svojega položaja na trgu, ohranjanju dolgoročne stabilnosti in neodvisnosti od državnih pomoči. To pa lahko dosežejo s povečanjem temeljnega kapitala. Na ta način si lahko banke povrnejo zaupanje in ugled tudi na medbančnih trgih, ki bo omogočil postopno opustitev državnih jamstev, od katerih so bile domače banke v zadnjem času precej odvisne. Banke bi si lahko kapital zagotovile z dokapitalizacijami, pri čemer bi lahko v posameznih primerih posredovala tudi država. Predvsem pri bankah v večinski državni lasti bi lahko država, v kolikor je v njenem interesu ohranjaje lastniških deležev, sodelovala pri dokapitalizaciji z nakupom navadnih delnic, medtem ko drugod morda z nakupi prednostnih delnic. Poleg tega pa bi lahko država v dogovoru z banko razmislila tudi o nakupu zamenljivih obveznic, s čimer bi lahko pridobila nekoliko bolj fleksibilen instrument. V primeru dobrega poslovanja banke bi se lahko z zamenjavo obveznic vključila v lastništvo banke in tako sodelovala pri delitvi dobička. Na drugi strani pa bi banki pomagala s posredovanjem dodatne količine kapitala potrebnega za razvoj podjetja.

Težava pa se lahko pojavi, če se bodo odpisi slabih sredstev še naprej močno povečevali. V primeru občutnejšega poslabšanja razmer v bankah bi bilo dobro uvesti tudi posamezne ukrepe namenjene prav slabim sredstvom. Država bi lahko v sodelovanju z Banko Slovenije organizirala odkup posameznih razvrednotenih sredstev ter tako dodatno očistila bančne bilance. V posameznih primerih naložb, s katerimi se lahko v običajnih razmerah normalno trguje, pa bi bilo morda dobro zagotoviti le jamstva za njihove vrednosti. S tem bi se država izognila neposrednim izdatkom, ki jih mora nameniti ob takojšnjem nakupu sredstev. Država bi tako nase prevzela del bremena in pomagala bankam. Za večjo učinkovitost pomoči bi lahko vključila še zasebni kapital, kot se dogaja pri odkupih sredstev v ZDA, čeprav bo pri nas težko najti ustreznega soinvestitorja za tovrstno sodelovanje. Ker pa količina slabih sredstev naj ne bi bila tako zelo velika, podatki iz julija 2010 kažejo na 2,5 % problematičnih naložb (Kako odporne so slovenske banke, 2010), pa skrajni ukrep ustanovitev slabe banke najverjetneje ne bi bil potreben.

Glavna naloga politike bo v prihodnosti usmerjena k izzivom, kako se takšnim scenarijem v prihodnje izogniti, kar bo od nje zahtevalo ustrezno dopolnitev zakonodaje na tem področju.

Dodatno pozornost potrebujejo predvsem postopki namenjeni upravljanju s tveganji v bankah. Prav tako bodo potrebne spremembe na področju doseganja zahtevane likvidnosti in kapitalne ustreznosti ter zmanjšanje odvisnosti poslovanja bank od aktivnosti na medbančnih trgih. Tovrstno reguliranje bo zagotovo zmanjšalo njihovo profitabilnost, a bo na drugi strani tudi omejilo prekomerno odobravanje kreditov in izpostavljanje negotovostim, katerim smo bili priča pred izbruhom finančne krize.

Sklep

V zadnjih letih se je močno povečala povezanost in odvisnost bančnih sistemov po svetu. Opazimo lahko, kako se z razvojem tehnologije, finančnih inovacij in mednarodno razširjenimi finančnimi korporacijami povečuje učinek ter razsežnost posameznih kriz. Na drugi strani pa se zaradi lažjega pretoka kapitala med državami olajša financiranje posameznih bank. Razvitejši sistemi, ki diktirajo razvoj finančnih trgov in ustvarjajo inovativne finančne instrumente, lahko zaradi prepletenih finančnih tokov le-te hitreje prenesejo na ostale trge, s čimer se tveganje razširi na širše območje. Težave se pojavijo, ko začne zaradi zaostrenih razmer vrednost in boniteta posameznih finančnih instrumentov padati. To lahko skrha zaupanje v bančnem sektorju in težave se začnejo kopičiti. Likvidnostne težave bank se lahko pogosto prenesejo še v realni sektor, kar pa povzroči počasno umirjanje gospodarske aktivnosti.

Države so se morale na spremenjene razmere na finančnih trgih odzvati z ukrepi zagotavljanja stabilnosti. Glavni cilj je bil ponovno vzpostaviti zaupanje med osrednjimi akterji, s čimer so države ponovno oživile medbančno posojanje in prenos sredstev v realni sektor. Za doseg zastavljenega cilja so uporabile razpoložljiva sredstva in jih v obliki likvidnostnih in solventnostnih ukrepov namenile bančnemu sektorju. Prve so namenjene pokrivanju tekočih obveznosti in so nekoliko bolj kratkoročno naravnane. Gre za pomoči v obliki posojil, raznih državnih poroštev in ukrepov, namenjenih odkupu slabih sredstev banke. Medtem ko so na drugi strani ukrepi zagotavljanja solventnosti namenjeni krepitvi finančnega položaja banke in dolgoročni stabilnosti celotnega finančnega sistema. V sklopu teh ukrepov pa so države zagotavljale sredstva namenjena dokapitalizaciji, nacionalizaciji in oblikovanju slabe banke.

Za neposredne intervencije v nestabilne bančne sisteme so se odločile prav vse obravnavane države, kar kaže na to, kako pomemben je brezhibno delujoč bančni sistem. Vemo, da le-ta predstavlja osnovni mehanizem, s katerim je mogoče spodbujati razvoj gospodarstva in s tem dosegati boljšo kvaliteto življenja. S takšnim razmišljanjem in brezkompromisnim posredovanjem je državam v veliki meri uspelo izboljšati stanje na finančnih trgih in predvsem ponovno obuditi kreditno aktivnost bank, ki omogoča napredek družbe.

Ob takšnih dogodkih pa se nam poraja vprašanje, kaj pravzaprav lahko naredimo, da se bomo v prihodnosti v kar največji meri izognili negativnim posledicam bodočih bančnih kriz in ne nazadnje zmanjšali pogostost njihovega nastopa? Več pozornosti bo gotovo potrebno

nameniti doslednemu upoštevanju bančnih regulativ in celovitemu nadzoru pristojnih organov nad delovanjem finančne industrije. Pogosto je prav slabo delo nadzornih organov na določenem segmentu finančnega poslovanja eden izmed ključnih vzrokov nastanka kriz. Zavedati se moramo, da bodo spremembe v okolju banke in ostale finančne institucije tudi v prihodnje gnale k novim izzivom in preizkušnjam, ki bodo omogočile razvoj novih finančnih inovacij ter tako bankam risale nove poti za doseganje dodatnega dobička. Zato je od tega, kako učinkovito ter v kakšni meri bodo spremembe zastavljene in izpeljane, močno odvisna prihodnja stabilnost finančnih sistemov v svetu.

Literatura in viri

1. Appelbaum, A. & Irwin, N. (2009). Bank of America Gets New Round of U.S. aid. Najdeno 12. maja 2010 na spletnem naslovu <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/01/15/AR2009011501426.html>.
2. Australian Government. (2010). Guarantee scheme for Large Deposits and Wholesale Funding. Najdeno 9. maja 2010 na spletnem naslovu <http://www.guaranteescheme.gov.au/liabilities/summary-info.html>.
3. Ausubel, L. M. & Cramton, P. (2008). Auction Design Critical for Rescue Plan. Najdeno 7. junija 2010 na spletnem naslovu <http://www.cramton.umd.edu/papers2005-2009/ausubel-cramton-auction-for-rescue-plan.pdf>.
4. Bank of Japan. (2010a). The Bank of Japan to Resume Stock Purchases Held by Financial Institutions. Najdeno 15. maja 2010 na spletnem naslovu <http://www.boj.or.jp/en/type/release/adhoc09/fss0902a.pdf>.
5. Bank of Japan. (2010b). The Bank of Japan to Resume Stock Purchases Held by Financial Institutions. Najdeno 15. maja 2010 na spletnem naslovu <http://www.boj.or.jp/en/type/release/adhoc09/fsky0904a.pdf>.
6. Banka Slovenije. Jamstvo za vloge v bankah. Najdeno 20. maja 2010 na spletnem naslovu <http://www.bsi.si/jamstvo-vlog.asp?MapaId=150>.
7. *Banke bi državne depozite najraje zastonj*. Najdeno 22. maja na spletnem naslovu http://www.dnevnik.si/novice/aktualne_zgodbe/1042348422.
8. Bebchuk, L. A. (2009). Buying troubled assets. Najdeno 12. aprila 2010 na spletnem naslovu http://www.law.harvard.edu/programs/olin_center/papers/pdf/Bebchuk_636.pdf.
9. Beccalli, E. (2008). Principles of banking and finance. *University of London Press*. Najdeno 3. februarja 2010 na spletnem naslovu http://www.londonexternal.ac.uk/current_students/programme_resources/lse/lse_pdf/foundation_units/prin_bank_fin/24_chpts1-4.pdf.
10. Bossone, B. (2000), What Makes Banks Special? Najdeno 1. junija 2010 na spletnem naslovu http://www-wds.worldbank.org/servlet/WDSContentServer/WDSP/IB/2000/08/26/000094946_00081406502629/Rendered/PDF/multi_page.pdf.
11. Corrigan, E. G. (1982). Are Banks Special? Najdeno 1. junija 2010 na spletnem naslovu http://www.minneapolisfed.org/publications_papers/pub_display.cfm?id=684.
12. Crockett, A. (1997). Why Is Financial Stability a Goal of Public Policy? Najdeno 4. marca 2010 na spletnem naslovu <http://www.kc.frb.org/publicat/sympos/1997/pdf/s97crock.pdf>.
13. De Jongde, O. (2009). Back to the Basics in Banking? A Micro-Analysis of Banking System Stability. Najdeno 28. januar 2010 na spletnem naslovu http://feb1.ugent.be/nl/Ondz/wp/Papers/wp_09_579.pdf.
14. Demirguc-Kunt, A. & Detragiache, E. (1999). Does Deposits Insurance Increase Banking System Stability? An Empirical Investigation. Najdeno 3. junija 2010 na spletnem naslovu <http://fmwww.bc.edu/RePEc/es2000/1751.pdf>.

15. Dimovski, V. & Gregorič, A. (2000). *Temelji bančništva*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
16. Edwards, F. R. & Mishkin, F. S. (1995). The decline of traditional banking: Implications for financial stability and regulatory policy. Najdeno 28. januarja 2010 na spletnem naslovu <http://www.fednewyork.org/research/epr/95v01n2/9507edwa.pdf>.
17. Elliott, D. J. (2009). "Bad Bank", "Nationalization", "Guaranteeing Toxic Assets": Choosing among the options. Najdeno 15. marca 2010 na spletnem naslovu http://www.brookings.edu/~media/Files/rc/papers/2009/0129_banks_elliott/0129_banks_elliott.pdf.
18. *Emergency Economic Stabilization Act - The TARP*. Najdeno 12. maja 2010 na spletnem naslovu <http://bailout.propublica.org/initiatives/2-emergency-economic-stabilization-act>.
19. Enoch, C., Garcia, G. & Sundararajan, V. (2001). Recapitalizing banks with public funds. Najdeno 1. aprila 2010 na spletnem naslovu <http://www.imf.org/external/pubs/ft/staffp/2001/01a/pdf/enoch.pdf>.
20. European commission. (2009). Economic Crisis in Europe: Causes, Consequences and Responses. Najdeno 5. januarja 2010 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication15887_en.pdf.
21. Evropska unija, Sporočilo komisije. (2008). Uporaba pravil o državni pomoči za ukrepe v zvezi s finančnimi institucijami v okviru trenutne svetovne finančne krize. Najdeno 1. decembra 2009 na spletnem naslovu <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:270:0008:0014:SL:PDF>.
22. Evropska unija, Sporočilo Komisije. (2009a). Dokapitalizacija finančnih institucij v trenutni finančni krizi: omejitev pomoči na najmanjšo potrebno in zaščitni ukrepi za preprečevanje neupravičenega izkrivljanja konkurence. Najdeno 1. decembra 2009 na spletnem naslovu <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:010:0002:0010:SL:PDF>.
23. Evropska unija, Sporočilo Komisije. (2009b). Sporočilo komisije o obravnavanju oslabljenih sredstev v bančnem sektorju Skupnosti. Najdeno 6. junija 2010 na spletnem naslovu <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:072:0001:0022:SL:PDF>.
24. Goodhart, C. A. E. (2008). The Regulatory Response to the Financial Crisis. Najdeno 31. marca 2010 na spletnem naslovu http://www.ifo.de/pls/guestci/download/CESifo%20Working%20Papers%202008/CESifo%20Working%20Papers%20March%202008/cesifo1_wp2257.pdf.
25. Hoggarth, G., Reis, R. & Saporta, V. (2001). Costs of banking system instability: some empirical evidence. Najdeno 1. junija 2010 na spletnem naslovu <http://www.bankofengland.co.uk/publications/workingpapers/wp144.pdf>.
26. *Insuring toxic assets: throwing good tax payers` money after bad private money*. Najdeno 6. junija 2010 na spletnem naslovu <http://blogs.ft.com/maverecon/2009/02/insuring-toxic-assets-throwing-good-tax-payers-money-after-bad-private-money/>.
27. International Monetary Fund. (2008). Assessing risks to global financial stability. V *Global Financial Stability Report, Financial Stress and Deleveraging Macroeconomic*

- Implications and Policy.* (str. 1–72). Najdeno 1. marca 2010 na spletnem naslovu <http://www.imf.org/external/pubs/ft/gfsr/2008/02/pdf/text.pdf>.
28. International Monetary Fund. (2009). Market Interventions during the Financial Crisis: How Effective and How to Disengage? V *Global Financial Stability Report, Navigating the Financial Challenges Ahead.* (str. 117–152). Najdeno 1. marca 2010 na spletnem naslovu <http://www.imf.org/external/pubs/ft/gfsr/2009/02/pdf/text.pdf>.
 29. *Kako odporne so slovenske banke.* Najdeno 15. julij 2010 na spletnem naslovu <http://www.vecer.com/clanek2010070805556476>
 30. Klepec. (2008). Svetovna finančna kriza 2007/2008-20???. Najdeno 18. februarja 2010 na spletnem naslovu http://www.mju.gov.si/fileadmin/mju.gov.si/pageuploads/Dobre_prakse/Predstavitve_DP_2008/KLEPEC_Razlaga_DP2008_.pdf.
 31. Landier, A. & Ueda, K. (2009). The Economics of Bank Restructuring: Understanding the Options. Najdeno 3. marca 2010 na spletnem naslovu <http://www.imf.org/external/pubs/ft/spn/2009/spn0912.pdf>.
 32. Lee, J. W. & Shin, K. (2006). IMF Bailouts and Moral Hazard. Najdeno 19. marca 2010 na spletnem naslovu http://www.korea.ac.kr/~jwlee/papers/moral_hazard_jimf_2006_dec_final.pdf.
 33. Levy, A. & Zaghini, A. (2010). The pricing of government-guaranteed bank bonds. Najdeno 5. junija 2010 na spletnem naslovu http://www.bancaditalia.it/pubblicazioni/econo/temidi/td10/td753_10/en_td_753_10/en_tema_753.pdf.
 34. Mayer Brown. (2009a). Summary of Government Interventions in Financial Markets: Finland. Najdeno 3. marca 2010 na spletnem naslovu <http://www.mayerbrown.com/publications/article.asp?id=7846&nid=6>.
 35. Mayer Brown. (2009b). Summary of Government Interventions in Financial Markets: Sweden. Najdeno 3. marca 2010 na spletnem naslovu <http://www.mayerbrown.com/publications/article.asp?id=7858&nid=6>.
 36. Mayer Brown. (2009c). Summary of Government Interventions in Financial Markets: Denamark. Najdeno 3. marca 2010 na spletnem naslovu <http://www.mayerbrown.com/publications/article.asp?id=7842&nid=6>.
 37. Mayer Brown. (2009d). Summary of Government Interventions in Financial Markets: Iceland. Najdeno 3. marca 2010 na spletnem naslovu <http://www.mayerbrown.com/publications/article.asp?id=7850&nid=6>.
 38. Mayer Brown. (2009e). Summary of Government Interventions in Financial Markets: Netherlands. Najdeno 3. marca 2010 na spletnem naslovu <http://www.mayerbrown.com/publications/article.asp?id=7854&nid=6>.
 39. Mayer Brown. (2009f). Summary of Government Interventions in Financial Markets: Belgium. Najdeno 3. marca 2010 na spletnem naslovu <http://www.mayerbrown.com/publications/article.asp?id=7840&nid=6>.
 40. Mayer Brown. (2009g). Summary of Government Interventions in Financial Markets: Luxembourg. Najdeno 3. marca 2010 na spletnem naslovu <http://www.mayerbrown.com/publications/article.asp?id=7853&nid=6>.

41. Mayer Brown. (2009h). Summary of Government Interventions in Financial Markets: Spain. Najdeno 3. marca 2010 na spletnem naslovu http://www.mayerbrown.com/public_docs/0358fin-Summary_of_Government_Interventions_Spain_2col.pdf.
42. Mayer Brown. (2009i). Summary of Government Interventions in Financial Markets: France. Najdeno 3. marca 2010 na spletnem naslovu http://www.mayerbrown.com/public_docs/0370fin-Summary_of_Government_Interventions_France_2col.pdf.
43. Mayer Brown. (2009j). Summary of Government Interventions in Financial Markets: Italy. Najdeno 3. marca 2010 na spletnem naslovu <http://www.mayerbrown.com/publications/article.asp?id=7852&nid=6>.
44. Mayer Brown. (2009k). Summary of Government Interventions in Financial Markets: Germany. Najdeno 3. marca 2010 na spletnem naslovu <http://www.mayerbrown.com/publications/article.asp?id=7848&nid=6>.
45. Mayer Brown. (2009l). Summary of Government Interventions in Financial Markets: United Kingdom. Najdeno 3. marca 2010 na spletnem naslovu http://www.mayerbrown.com/public_docs/0363fin-Summary_of_Government_Interventions_UK_2col.pdf.
46. Ministrstvo za finance, Republika Slovenija. (2009). Predstavitev ukrepov Ministrstva za finance v času finančne krize. Najdeno 22. maja 2010 na spletnem naslovu http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/projekti/Protikrizni_ukrepi/Ukrepi_za_blazitev_krize/Protikrizni_ukrepi_do_13052009.pdf
47. Mishkin, F. S. (1996). Understanding financial crises: a developing country perspective, Najdeno 17. marca 2010 na spletnem naslovu <http://www0.gsb.columbia.edu/faculty/fmishkin/PDFpapers/w5600.pdf>.
48. Mrak, M. (2008). Dosedanje ukrepanje za obvladovanje finančne krize in osnovne usmeritve za njeno sistemsko reševanje. V Prašnikar J. & Cirman A. (ur.), *Globalna finančna kriza in eko strategije podjetij: dopolnjevanje ali nasprotovanje?* (str. 69–84). Ljubljana: Časnik Finance.
49. *NKBM izdala za 26 milijonov evrov obveznic*. Najdeno 22. maja na spletnem naslovu <http://www.vecer.com/clanekgos2009123005498607>.
50. Olson, M. W. (2006). Are Banks Still Special? Najdeno 1. junija 2010 na spletnem naslovu <http://www.federalreserve.gov/newsevents/speech/olson20060313a.htm>.
51. Pinedo, A.T. (2009). Removing toxic assets from balance sheets: Structures based on the good bank-bad bank model. Najdeno 6. junija 2010 na spletnem naslovu http://www.mofo.com/files/Publication/1b294ab1-83e8-4aac-b0da-128bc4da5278/Presentation/PublicationAttachment/fa7263be-37ce-46dc-a82b-bf451ca4fc6f/RemovingToxicAssets_200909.pdf.
52. Pritsker, M. (2009). Informational Easing: Improving credit conditions through the release of information. Najdeno 19. aprila 2010 na spletnem naslovu <http://www.newyorkfed.org/research/epr/forthcoming/0912prit.pdf>.
53. Rajan, R. (2008). Even desperate times need the right measures. Najdeno 7. junija 2010 na spletnem naslovu <http://research.chicagobooth.edu/igm/docs/desperate-times.pdf>.

54. Rant, V. (2008). Anatomija globalne finančne krize. V Prašnikar J. & Cirman A. (ur.), *Globalna finančna kriza in eko strategije podjetij: dopolnjevanje ali nasprotovanje?* (str. 55–68). Ljubljana: Časnik Finance.
55. Rescue plan for UK banks unveiled. (2008). Najdeno 8. maja 2010 na spletnem naslovu <http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/7658277.stm#chart>.
56. Santomero, A. H. & Hoffman, P. (1998). Problem bank resolution: Evaluating the options. Najdeno 17. marca 2010 na spletnem naslovu <http://fic.wharton.upenn.edu/fic/papers/98/9805.pdf>.
57. Schich, S. (2008). Financial Crisis: Deposit Insurance and Related Financial Safety Net Aspects. Najdeno 3. junija 2010 na spletnem naslovu <http://www.oecd.org/dataoecd/36/48/41894959.pdf>.
58. Schich, S. (2009). Expanded Government Guarantees For Bank liabilities: Selected Issues. Najdeno 5. junija 2010 na spletnem naslovu <http://www.oecd.org/dataoecd/29/35/42779438.pdf>.
59. Scott, D. (2009). Banks in crisis: When governments take temporary ownership. Najdeno 5. aprila 2010 na spletnem naslovu <http://tru.worldbank.org/documents/CrisisResponse/Note9.pdf>.
60. *State aid: Overview of national measures adopted as a response to the financial/economic crisis.* Najdeno 3. marca 2010 na spletnem naslovu <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/10/52&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>.
61. Štiblar, F. (2008). Globalna kriza in Slovenija. Najdeno 11. novembra na spletnem naslovu <http://www.pf.uni-lj.si/media/stiblar.kriza.in.slovenija.pdf>.
62. *The »Guarantee« Morgue, Good for bankers and politicians; bad for taxpayers.* Najdeno 6. junija 2010 na spletnem naslovu <http://online.wsj.com/article/SB123379832964650407.html>.
63. *Triglav bo sodeloval pri dokapitalizaciji NLB-ja.* Najdeno 22. maja na spletnem naslovu <http://www.rtv slo.si/gospodarstvo/triglav-bo-sodeloval-pri-dokapitalizaciji-nlb-ja/86018>.
64. *What is FAAF?* Najdeno 6. maja 2010 na spletnem naslovu <http://www.fondoaaf.es/EN/PreguntasFrecuentes.html>.
65. World Economic Forum. (2009). The Financial Development Report 2009. Najdeno 23. maja 2010 na spletnem naslovu <http://www.weforum.org/pdf/FinancialDevelopmentReport/Report2009.pdf>.